©
കേരള സർക്കാർ
Government of Kerala
2026

Regn.No. KERBIL/2012/45073
dated 05-09-2012 with RNI
Reg No.KL/TV(N)/634/2021-2023

കേരള ഗസറ്റ്
KERALA GAZETTE
അസാധാരണം
EXTRAORDINARY

ആധികാരികമായി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നത്
PUBLISHED BY AUTHORITY

വാല്യം 15 Vol. XV	തിരുവനന്തപുരം, ബുധൻ Thiruvananthapuram, Wednesday	2026 ജൂൺ 17 17th June 2026 1201 മിഥുനം 3 3rd Mithunam 1201 1948 ജ്യേഷ്ഠം 27 27th Jyaishta 1948	നമ്പർ No. 1838

കേരള സർക്കാർ

പരിസ്ഥിതി (എ) വകുപ്പ്

വിജ്ഞാപനം

സ.ഉ.(അച്ചടി) നം. 1/2026/പരി

തീയതി,11/03/2026
തിരുവനന്തപുരം

കേരളത്തിൽ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ തെരഞ്ഞെടുക്കൽ, വിജ്ഞാപനം, പരിപാലനം എന്നിവ സംബന്ധിച്ച മാർഗ്ഗരേഖ (മലയാളം & ഇംഗ്ലീഷ്) ചുവടെ ചേർക്കുന്ന പ്രകാരം വിജ്ഞാപനം ചെയ്യുന്നു.

ഗവർണറുടെ ഉത്തരവിൻ പ്രകാരം,
സീറാം സാംബശിവ റാവു
സ്പെഷ്യൽ സെക്രട്ടറി (പരിസ്ഥിതി വകുപ്പ്)

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

കേരള സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ്

കേരളത്തിൽ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ തെരഞ്ഞെടുക്കൽ, വിജ്ഞാപനം, പരിപാലനം എന്നിവ സംബന്ധിച്ച മാർഗ്ഗരേഖ

1. ആമുഖം

1.1. ജൈവവൈവിധ്യമെന്നത് പാരിസ്ഥിതിക സുരക്ഷയോടും ജനക്ഷേമവുമായി വളരെയധികം ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇന്നത്തെയും വരുംതലമുറയുടെയും നിലനിൽപ്പിനായി ജൈവവൈവിധ്യത്തെ പരിപാലിക്കപ്പെടണമെന്നുള്ള പൊതു തിരിച്ചറിവ് കൂടിവരികയാണ്. വർദ്ധിച്ചുവരുന്ന ആഗോള സമ്പദ് വ്യവസ്ഥയുടെയും ജനസംഖ്യയുടെയും പശ്ചാത്തലത്തിൽ വരുംവർഷങ്ങളിലും ജൈവവിഭവങ്ങളിന്മേലുള്ള ആവശ്യകത വർദ്ധിച്ചുവരുന്നതാണ്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ, വളരെ സുപ്രധാനവും, ഭീഷണി നേരിടുന്നതുമായ വിഭവമെന്ന നിലയിൽ, ജൈവവൈവിധ്യ സംരക്ഷണത്തിനും സുസ്ഥിരോപയോഗത്തിനും പ്രാധാന്യമേറുകയാണ്.

1.2. ജൈവവൈവിധ്യത്തെ അവയുടെ സ്വാഭാവിക ആവാസവ്യവസ്ഥയ്ക്ക് അകത്തും പുറത്തും സംരക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള വ്യവസ്ഥകൾ ജൈവവൈവിധ്യ നിയമത്തിലുണ്ട്. ജൈവവൈവിധ്യ നിയമപ്രകാരം, ജൈവവൈവിധ്യത്തെ അവയുടെ സ്വാഭാവിക ആവാസവ്യവസ്ഥകൾക്ക് പുറത്ത് സംരക്ഷിക്കുന്നതിനെ *'എക്സിറ്റു' (Ex-situ)* സംരക്ഷണമായും, ആവാസവ്യവസ്ഥകളെയും സ്വാഭാവിക ആവാസകേന്ദ്രങ്ങളെയും സംരക്ഷിക്കുകയും വിവിധങ്ങളായ സ്പീഷീസുകളെ വീണ്ടെടുക്കുകയും പരിപാലിക്കുകയും ചെയ്യുക, കാർഷികയിനങ്ങളെ അവയുടെ സ്വാഭാവ സവിശേഷതകളോടുകൂടി വികസിപ്പിച്ചെടുത്ത ആവാസവ്യവസ്ഥയിൽ സംരക്ഷിക്കുക എന്നതാണ് *'ഇൻസിറ്റു' (in-situ)* സംരക്ഷണമായും കണക്കാക്കുന്നത്.

1.3. *'ഇൻസിറ്റു'* സംരക്ഷണ രീതിയിൽ നിലവിലെ നിയമങ്ങൾ പ്രകാരമൊന്നും സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്തതും പരമ്പരാഗതമായി സംരക്ഷിച്ചുപോരുന്നതുമായ എല്ലാത്തരം ആവാസവ്യവസ്ഥകളിലെയും ജൈവവൈവിധ്യ പ്രാധാന്യമുള്ള പ്രദേശങ്ങളെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളായി (Biodiversity Heritage Sites - BHS) പ്രഖ്യാപിച്ച് സംരക്ഷിക്കാമെന്നതാണ് ജൈവവൈവിധ്യ നിയമത്തിന്റെ ഒരു പ്രധാന സവിശേഷത.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

2. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ – ജൈവവൈവിധ്യ നിയമവും സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ചട്ടങ്ങളും പ്രകാരമുള്ള നിബന്ധനകൾ

2.1. ജൈവവൈവിധ്യ നിയമം, 2002 (ഭേദഗതി നിയമം, 2023), വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന്റെ ശുപാർശയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ സംസ്ഥാന സർക്കാരിന്, ജൈവവൈവിധ്യ പ്രാധാന്യമുള്ള പ്രദേശങ്ങളെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളായി ഔദ്യോഗിക ഗസറ്റിൽ വിജ്ഞാപനം ചെയ്യാവുന്നതാണെന്നും, ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിലെ ഭരണസമിതിയോടും ജൈവവൈവിധ്യ പരിപാലന സമിതിയോടും (ബി.എം.സി.) കൂടിയാലോചിച്ചുവേണം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് ഇത്തരം ശുപാർശകൾ സമർപ്പിക്കേണ്ടതെന്നും നിഷ്ക്കർഷിച്ചിട്ടുണ്ട്.

2.2. ജൈവവൈവിധ്യ നിയത്തിലെ വകുപ്പ് 37, ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരം സംസ്ഥാന സർക്കാർ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ പരിപാലനത്തിനും സംരക്ഷണത്തിനുമായി കേന്ദ്ര സർക്കാരുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് ചട്ടങ്ങളുണ്ടാക്കുന്നതിന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

2.3. ജൈവവൈവിധ്യ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37, ഉപവകുപ്പ് (3) പ്രകാരം ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ വിജ്ഞാപനത്തിലൂടെ സാമ്പത്തികമായി ബാധിക്കപ്പെടുന്ന വ്യക്തികൾ/ ജനവിഭാഗങ്ങൾക്ക് നഷ്ടപരിഹാരം നൽകുന്നതിനോ പുനരധിവസിപ്പിക്കുന്നതിനോ വേണ്ട പദ്ധതികൾ സംസ്ഥാന സർക്കാർ രൂപീകരിക്കേണ്ടതാണെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

2.4. അതുപോലെ, കേരള സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ചട്ടങ്ങൾ 2008, ചട്ടം 19 ൽ, തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളോടും മറ്റു പ്രധാന തൽപ്പരകക്ഷികളോടും കൂടിയാലോചിച്ച്, വിവിധ ആവാസവ്യവസ്ഥകളിലെയും ഭൂപ്രദേശങ്ങളിലെയും തണ്ണീർത്തടങ്ങളിലെയും ജൈവവൈവിധ്യ പ്രാധാന്യമുള്ള പ്രദേശങ്ങളെ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളാക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ ബോർഡ് കൈക്കൊള്ളണമെന്നും, ബോർഡിന്റെ ശുപാർശയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ സർക്കാർ വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കണമെന്നും നിഷ്ക്കർഷിച്ചിട്ടുണ്ട്.

2.5. ചട്ടം 19, ഉപചട്ടം (2) പ്രകാരം, പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ പരിപാലനത്തിനും മറ്റു ബന്ധപ്പെട്ട കാര്യങ്ങൾക്കും വേണ്ടി ബോർഡ് മാർഗ്ഗരേഖ തയ്യാറാക്കണമെന്നും, തീരുമാനമെടുക്കുന്നതിൽ ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. കളുടെ പങ്ക് ഉറപ്പാക്കണമെന്നും വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

2.6. ജൈവവൈവിധ്യ നിയമത്തിലെയും കേരള സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ചട്ടങ്ങളിലെയും മേൽ പ്രസ്താവിച്ച വ്യവസ്ഥകൾ പരിഗണിച്ചുകൊണ്ട്, കേരള

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

ത്തിൽ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ തെരഞ്ഞെടുക്കൽ, വിജ്ഞാപനം, പരിപാലനം എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട മാർഗ്ഗരേഖ താഴെപ്പറയും പ്രകാരം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു.

3. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ: പ്രാധാന്യവും ലക്ഷ്യങ്ങളും

3.1. നിലവിലെ സംരക്ഷിത കേന്ദ്രങ്ങളുടെ ഭാഗമല്ലാത്തതും മറ്റുനിയമത്തിന്റെയോ പദ്ധതിയുടെയോ ഭാഗമായി സംരക്ഷിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്ത, ജൈവവൈവിധ്യ സംരക്ഷണത്തിന് പ്രാധാന്യമുള്ള ജൈവ സമ്പന്നമായിട്ടുള്ള എല്ലാ പ്രദേശങ്ങൾക്കും നിയമപരമായ സംരക്ഷണം നൽകുക എന്നതാണ് ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ സ്ഥാപിക്കുന്നതിന്റെ പ്രധാന ലക്ഷ്യം.

3.2. ജൈവവൈവിധ്യ സംരക്ഷണ മൂല്യങ്ങൾ സമൂഹത്തിന്റെ എല്ലാ വിഭാഗങ്ങളിലും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും, ജൈവവിഭവങ്ങളുടെ സുസ്ഥിരോപയോഗത്തിനും, ആവാസവ്യവസ്ഥാ സേവനങ്ങളുടെ വിവേകപൂർണ്ണമായ പരിപാലനത്തിന് വഴിയൊരുക്കുന്നതിനും, അതിലൂടെ പ്രകൃതി വിഭവങ്ങളുടെ അമിതോപയോഗം ഇല്ലാതാക്കുന്നതിനും സംരക്ഷണ പരിപാലന പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കായി പരിസ്ഥിതി ശോഷണവും നാശവും തടയുന്നതിനും ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ സഹായകമാകുന്നതാണ്. സംരക്ഷണത്തിനും പ്രകൃതി വിഭവങ്ങളുടെയും ആവാസവ്യവസ്ഥകളുടെയും പരിപോഷണത്തിനുമായി പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങളുടെ പങ്കാളിത്തം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനും ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ രൂപീകരണം സഹായകമാകുന്നതാണ്.

3.3. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ രൂപീകരിക്കുന്നതിലൂടെ, ഓരോ വ്യക്തിയും സ്വമേധയാ കൈക്കൊള്ളുന്ന നിയന്ത്രണങ്ങളല്ലാതെ, പ്രാദേശിക സമൂഹം നിലവിൽ പിന്തുടർന്നുവരുന്ന മതപരമോ, ആചാരപരമോ, ജീവനോപാധിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ടുള്ളതോ ആയ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കോ ഉപയോഗങ്ങൾക്കോ യാതൊരുവിധ നിയന്ത്രണവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല.

4. നിർവ്വചനവും മാനദണ്ഡങ്ങളും: ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ എന്നാൽ എന്താണ്?

4.1. ജൈവവൈവിധ്യത്താൽ സമ്പന്നമായ അനന്യമായിട്ടുള്ള പരിസ്ഥിതി ലോല ആവാസവ്യവസ്ഥകളാണ് "ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ (BHS)". വന്യമായിട്ടുള്ളതും, പോറ്റിവളർത്തുന്നതുമായിട്ടുള്ള ജൈവജാതിയിനങ്ങൾ, സ്ഥാനീയങ്ങളായിട്ടുള്ള ജൈവജാതിയിനങ്ങൾ, അപൂർവ്വവും വംശനാശഭീഷണി നേരിടുന്നതുമായിട്ടുള്ള ജൈവജാതിയിനങ്ങളുടെയും കീസ്റ്റോൺ

സ്പീഷീസുകളുടെയും പരിണാമ പ്രാധാന്യമുള്ളവയുടെയും സാന്നിധ്യം, വിളകളുടെയും വളർത്തുമൃഗങ്ങളുടെയും വന്യബന്ധുക്കൾ എന്നിവയാൽ സമ്പന്നമാണ് ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ. ഭൂതകാലത്തിലെ ജൈവാവശിഷ്ടങ്ങളടങ്ങിയ ഫോസിൽ തട്ടുകൾ, സാംസ്ക്കാരിക വൈവിധ്യ പ്രാധാന്യമുള്ള പ്രദേശങ്ങൾ തുടങ്ങിയവയും ഇതിലുൾപ്പെടും.

4.2. താഴെപ്പറയുന്ന സവിശേഷതകളുള്ള പ്രദേശങ്ങളെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾ ആക്കുന്നതിന് പരിഗണിക്കാവുന്നതാണ്.

a. വൈവിധ്യമാർന്ന ജീവജാലങ്ങളുൾപ്പെട്ട പ്രകൃത്യാലുള്ളതോ, മനുഷ്യ നിർമ്മിതമോ ആയിട്ടുള്ള കരയിലെയും തീരപ്രദേശത്തെയും ഉൾനാടൻ ജലാശയങ്ങളിലെയും കടലിലെയും വാസസ്ഥലങ്ങൾ.

b. കാർഷികവൃത്തി തുടർന്നുവരുന്ന കാർഷിക ആവാസകേന്ദ്രങ്ങൾ, വളർത്തു ജീവജാല വൈവിധ്യമുള്ള പ്രദേശങ്ങൾ.

c. ജൈവവൈവിധ്യത്താലും സാംസ്ക്കാരികപരമായും പ്രാധാന്യമുള്ള കാവുകൾ/ വൃക്ഷങ്ങൾ, ജലാശയങ്ങൾ പോലുള്ള ജൈവവൈവിധ്യ സംരക്ഷണ കേന്ദ്രങ്ങൾ/ തദ്ദേശീയ സമൂഹങ്ങൾ സംരക്ഷിച്ചുവരുന്ന മറ്റു പ്രദേശങ്ങൾ.

d. സ്ഥാനീയങ്ങളും, വംശനാശഭീഷണി നേരിടുന്നതുമായിട്ടുള്ള സസ്യ-ജന്തുജാലങ്ങളുടെ അഭയാരണ്യങ്ങൾ, ഇടനാഴികൾ, സാമൂഹിക സംരക്ഷിത കേന്ദ്രങ്ങൾ, നഗര- ഹരിതയിടങ്ങൾ, തണ്ണീർത്തടങ്ങൾ.

e. മേൽ പ്രസ്താവിച്ച വിഭാഗങ്ങളിലുള്ള സർക്കാരിന്റേതോ, സ്വകാര്യ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ളതോ ആയ കരയിലെയും ജലത്തിലെയും സ്ഥലങ്ങൾ.

f. 1972 ലെ വന്യജീവി സംരക്ഷണ ഭേദഗതി നിയമ പ്രകാരം സംരക്ഷിത മേഖലയിൽ ഉൾപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്ത പ്രദേശങ്ങൾ കഴിവതും പരിഗണിക്കേണ്ടതാണ്.

g. ആഹാരത്തിനും, പ്രത്യുൽപ്പാദനത്തിനുമായി ദേശാടന ജീവികൾക്ക് വാസസ്ഥലമായി വർത്തിക്കുന്ന കരയിലെയോ ജലത്തിലെയോ (ശുദ്ധ ജലം/ ഓരുജലം) പ്രദേശങ്ങൾ.

h. വനം വകുപ്പിന്റെ ഗവേഷണ വിഭാഗം സ്വാഭാവിക സംരക്ഷിത പ്രദേശമായി (in-situ) നിലനിർത്തി വരുന്ന പ്രദേശങ്ങൾ, ഫിഷറീസ് വകുപ്പ് സംരക്ഷിച്ചുപോരുന്ന തീരദേശ, ഉൾനാടൻ, സമുദ്ര ആവാസകേന്ദ്രങ്ങൾ, സംരക്ഷണ പൈതൃക മൂല്യങ്ങളുള്ള സർവ്വകലാശാലകൾ, ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങൾ, തുടങ്ങിയവ.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

i. ഔഷധസസ്യ സംരക്ഷണ പ്രദേശങ്ങളും വിളകളുടെ വന്യബന്ധുക്കൾ കാണപ്പെടുന്ന പ്രദേശങ്ങളും. (ഇത്തരം പ്രദേശങ്ങളെല്ലാം തന്നെ സ്വാഭാവിക (in-situ) ആവാസകേന്ദ്രങ്ങളായിരിക്കേണ്ടതാണ്).

4.3. ഒരു പ്രദേശത്തിനെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമായി പരിഗണിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രധാന മാനദണ്ഡം അവിടുത്തെ ജൈവവൈവിധ്യ പ്രാധാന്യമാണെന്നതിനാൽ, പ്രസ്തുത സ്ഥലത്തിന്റെ മൊത്തം വിസ്തീർണ്ണത്തിൽ യാതൊരുവിധ പരിധിയും നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ല.

5. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ തെരഞ്ഞെടുക്കലും പ്രഖ്യാപനവും

5.1. ബി.എം.സി. കളെ കൂടാതെ, പ്രാദേശിക ജനസമൂഹങ്ങൾ, പ്രാദേശിക വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥാപനങ്ങൾ, ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങൾ, അനുബന്ധ വകുപ്പുകൾ (പ്രത്യേകിച്ചും കൃഷി, ഹോർട്ടികൾച്ചർ, മൃഗസംരക്ഷണം, ഫിഷറീസ്, വനം, തുടങ്ങിയവ), ബി.എം.സി. കൾക്ക് സാങ്കേതിക സഹായം നൽകുന്നതിനായി കെ.എസ്.ബി.ബി. രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ള ടെക്നിക്കൽ സപ്പോർട്ട് ഗ്രൂപ്പ് അംഗങ്ങൾ, പ്രാദേശിക സർക്കാരേതര സംഘടനകൾ, തുടങ്ങിയ തൽപ്പരകക്ഷികൾക്ക് ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ പ്രഖ്യാപനത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള പ്രൊപ്പോസലുകൾ സമർപ്പിക്കാവുന്നതാണ്.

5.2. ബി.എം.സി. അല്ലാതെയുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും തൽപ്പരകക്ഷികൾ ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പ്രൊപ്പോസൽ സമർപ്പിക്കുന്നപക്ഷം, ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പ്രഖ്യാപനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട തുടർനടപടികൾ കൈക്കൊള്ളുന്നതിനു മുൻപായി ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. യുടെയും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിന്റെയും അഭിപ്രായം ബോർഡ് ആരായുന്നതാണ്.

5.3. ബി.എം.സി. യുടെ സമ്മതത്തോടും ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിന്റെ അനുമതിയോടും കൂടി മാത്രമേ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമാക്കുന്നതിനുള്ള ഏതൊരു പ്രൊപ്പോസലും ബോർഡ് പരിഗണിക്കുകയുള്ളൂ.

5.4. **ഭൂവുടമയിൽ നിന്നുള്ള സമ്മതപത്രം:** നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥലം സ്വകാര്യ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ളതാണെങ്കിൽ., പ്രൊപ്പോസൽ സമർപ്പിക്കുന്നവരോ / ബി.എം.സി. യോ ഉടമയുടെ സമ്മതപത്രം കൂടി പ്രൊപ്പോസലിനോടൊപ്പം കൃത്യമായും സമർപ്പിക്കേണ്ടതാണ്. പി.ഡബ്ല്യു.ഡി., റവന്യു, ദേവസ്വം ബോർഡുകൾ (കാവുകളാണെങ്കിൽ) എന്നിവരുടെ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള സ്ഥലമാണെങ്കിൽ ബന്ധപ്പെട്ട അധികാരികളുടെ രേഖാമൂലമുള്ള സമ്മതമോ അനുമതിയോ ആവശ്യമാണ്.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

5.5. തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ, പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങൾ, ഗ്രാമസഭകൾ, വാർഡ് സഭകൾ, ബന്ധപ്പെട്ട മറ്റ് പ്രാദേശിക സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവരുമായി, അവരുടെ പ്രദേശത്ത് പ്രഖ്യാപിക്കുവാനുദ്ദേശിക്കുന്ന ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പ്രൊപ്പോസലിനെക്കുറിച്ചും, വിഭവങ്ങളുടെ വിനി യോഗത്തിന്മേൽ സംഭവിക്കാനിടയുള്ള നിയന്ത്രണങ്ങളെക്കുറിച്ചും പൊതു ചർച്ചകൾ/ യോഗങ്ങൾ സംഘടിപ്പിക്കേണ്ടതും; പ്രസ്തുത ചർച്ചകളിൽ സാമൂ ഹികവും ലിംഗപരവുമായിട്ടുള്ള പ്രാതിനിധ്യം ഉറപ്പാക്കിക്കൊണ്ട്, സമൂഹ ത്തിന്റെ വ്യത്യസ്ത വിഭാഗങ്ങളിലുള്ളവരുടെ പങ്കാളിത്തം ഉറപ്പാക്കേണ്ടതുമാ ണ്.

5.6. പൊതുചർച്ചയ്ക്കു ശേഷം, റവന്യൂ വകുപ്പിൽ നിന്നും നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥല ത്തിന്റെ അതിർത്തി നിർണ്ണയ സ്കെച്ചും ഉടമസ്ഥാവകാശ സർട്ടിഫിക്കേറ്റും, റവന്യൂ, തദ്ദേശസ്വയംഭരണ വകുപ്പുകളിൽ നിന്നുള്ള നിരാക്ഷേപ സാക്ഷ്യ പത്രം (Non-liability certificate), നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥലവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് തർക്കവി ഷയങ്ങളെന്തെങ്കിലും നിലനിൽക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ആയതു സംബന്ധിക്കുന്ന ഡോക്യുമെന്റുകൾ, എന്നിവ ബി.എം.സി. ബോർഡിൽ സമർപ്പിക്കേണ്ടതാണ്.

5.7. **ഭൂവുടമയുമായി കരാറുണ്ടാക്കൽ:** നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശം സ്വകാര്യ ഉടമസ്ഥതയി ലുള്ളതാണെങ്കിൽ, പൊതുയോഗത്തിൽ അനുമതി ലഭ്യമായ ഉടൻ തന്നെ, ഭൂവുടമയുമായി സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന്റെ നിശ്ചിത മാതൃക യിൽ ബി.എം.സി. കരാർ ഒപ്പുവെയ്ക്കേണ്ടതാണ്. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പ്രഖ്യാപനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ടുള്ള തുടർ നടപ ടിയ്ക്കു മുന്നോടിയായി പ്രസ്തുത കരാർ ഒപ്പുവെയ്ക്കേണ്ടതാണ്.

5.8. പൊതുചർച്ചയിലെ നിർദ്ദേശങ്ങളുടെയും എതിരഭിപ്രായങ്ങളുടെയും അടി സ്ഥാനത്തിൽ, തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനവുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശത്തിന്റെ പാരിസ്ഥിതികവും, ജൈവജാതിപരവും, സാംസ്കാ രികവും, സാമൂഹികവുമായിട്ടുള്ള ഘടകങ്ങളെ ആസ്പദമാക്കി പഠനം നട ത്തുന്നതിനായി ഒരു ടീമിനെ (ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പഠന സംഘം - BHSST) തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനവുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് ബി.എം.സി. / ബോർഡ് രൂപീകരിക്കേണ്ടതാണ്. പ്രസ്തുത ടീമിൽ താഴെപ്പറയുംപ്രകാരം അംഗങ്ങളെ (പരമാവധി 12 പേർ) ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതും തദ്ദേശീയരിൽ നിന്നും ഒരാളെ ടീമിനെ നയിക്കുന്നതിനായി തെരഞ്ഞെടുക്കേണ്ടതുമാണ്:

1. ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. യുടെ കൺവീനർ/ കോർഡിനേറ്റർ

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

2. ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനം നിർദ്ദേശിക്കുന്ന എല്ലാ സാമൂഹിക -സാമ്പത്തിക വിഭാഗങ്ങളെയും പ്രതിനിധീകരിക്കുന്ന അറിവുള്ളവരും പരിചയസമ്പന്നരുമായ സ്ത്രീകളും പുരുഷന്മാരും.
3. പരിസ്ഥിതി/സംരക്ഷണ രംഗത്ത് പ്രവർത്തിക്കുന്നതും നിർദ്ദിഷ്ട ബി.എച്ച്.എസ്സി.ലെ സസ്യ-ജന്തുജാലങ്ങളെക്കുറിച്ച് ധാരണയുള്ളതുമായ ഒന്നോ രണ്ടോ സന്നദ്ധസംഘടനകൾ/സ്ഥാപനങ്ങൾ.
4. സാമൂഹിക പ്രശ്നങ്ങളുമായി (ലിംഗം, ഉപജീവനമാർഗ്ഗം തുടങ്ങിയവ) ബന്ധപ്പെട്ട് പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഒന്നോ, അതിലധികമോ സന്നദ്ധസംഘടനകൾ/സ്ഥാപനങ്ങൾ.
5. കൃഷിയിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചിട്ടുള്ള ഒന്നോ, അതിലധികമോ സന്നദ്ധ സംഘടനകൾ/സ്ഥാപനങ്ങൾ.
6. കെ.എസ്.ബി.ബി. രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ള ജില്ലാതല ടി.എസ്.ജി. യിൽ നിന്നുള്ള പ്രതിനിധികൾ.
7. സമീപത്തെ കോളേജുകൾ/ സർവ്വകലാശാലകൾ/ ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവിടങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള സസ്യ-ജന്തുജാലങ്ങളുടെ വർഗ്ഗീകരണ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ, പ്രാദേശിക വിദഗ്ദർ/ സിറ്റിസൺ സയന്റിസ്റ്റുകൾ.
8. ഭൂവുടമ/അദ്ദേഹം നിർദ്ദേശിക്കുന്ന ആൾ (സ്വകാര്യ വ്യക്തി/പി.ഡബ്ല്യു.ഡി., റവന്യൂ, ദേവസ്വം ബോർഡ് എന്നിവയുടെ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള പ്രദേശങ്ങളാണെങ്കിൽ).
9. കേരള സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന്റെ ജില്ലാ കോർഡിനേറ്റർ.

5.9. മേൽപ്പറഞ്ഞ പഠനസംഘം ബന്ധപ്പെട്ട സമൂഹവുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് തൊഴിൽ, ലിംഗ-സാമൂഹിക വേർതിരിവില്ലാതെ, ഒരു പഠനം നടത്തുന്നു (മൂന്നു കാലയളവിൽ - വർഷത്തിന്റെ തുടക്കം, മധ്യം, അവസാനം എന്ന ക്രമത്തിൽ). പ്രദേശത്ത് തയ്യാറാക്കിയിട്ടുള്ള ജനകീയ ജൈവവൈവിധ്യ രജിസ്റ്റർ (PBR), മാപ്പിംഗ് സംവിധാനങ്ങൾ, മറ്റ് അനുയോജ്യ സാമഗ്രികൾ തുടങ്ങിയവ പഠനത്തിനായി വിനിയോഗിക്കാവുന്നതും താഴെപ്പറയുന്ന കാര്യങ്ങൾ പഠനത്തിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതുമാണ്.

i. നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശത്തിന്റെ ചരിത്രം, ഉടമസ്ഥാവകാശം, പൊതുമുതൽ ഉൾപ്പെടെയുള്ള (Common Property Resources- CPRs) അവകാശങ്ങൾ, ഭരണപരമായ നിയന്ത്രണം, ഭൂവിനിയോഗം, വിഭവവിനിയോഗം.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

ii. സ്ഥല ഉടമസ്ഥാവകാശത്തിന്റെ നിലവിലെ സ്ഥിതി, പൊതുമുതലിന്മേലുള്ള കൈവശാവകാശങ്ങൾ/ പാട്ടവ്യവസ്ഥകൾ, നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശത്തിന്മേലുള്ള തർക്കങ്ങൾ, എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ.

iii. സാമൂഹിക ഘടന, സ്വഭാവം, വിഭവങ്ങളിന്മേലുള്ള സാമൂഹികവും സാമ്പത്തികവും ലിംഗപരവുമായിട്ടുള്ള ആശ്രയത്വം, ജനസംഖ്യ വിവരണം.

iv. നിലവിലെ സ്ഥാപനങ്ങൾ, അവയുടെ സവിശേഷതകൾ, പ്രകൃതി വിഭവങ്ങളിന്മേലുള്ള ചട്ടങ്ങളും നിയന്ത്രണങ്ങളും, തീരുമാനമെടുക്കുന്നതിൽ സ്ത്രീകളുൾപ്പെടെയുള്ള പാർശ്വവൽക്കരിക്കപ്പെട്ട വിഭാഗങ്ങളുടെ പങ്കാളിത്തം.

v. പ്രദേശത്തിന്റെ പാരിസ്ഥിതിക ഘടന, വന്യജീവികളുടെയും (തീരദേശ, സമുദ്ര ആവാസവ്യവസ്ഥകളാണെങ്കിൽ മത്സ്യങ്ങളുൾപ്പെടെയുള്ള) കാർഷികവൈവിധ്യത്തിന്റെയും കൃത്യമായ മൂല്യം, ജൈവവൈവിധ്യം നേരിടുന്ന ഭീഷണികൾ, സമ്മർദ്ദങ്ങൾ, എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ.

vi. വന്യജീവികളോ ദേശാന്തരഗമനം നടത്തുന്ന മത്സ്യങ്ങളോ പക്ഷികളോ നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശത്തെ ഇടനാഴിയോ, ഇടത്താവളമായോ, മറ്റേതെങ്കിലും തരത്തിലോ ഉപയോഗിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നുള്ളത് സംബന്ധിച്ച്.

vii. ജൈവവൈവിധ്യത്തിനെ ഗുണപരമായോ അല്ലാതെയോ ബാധിക്കുന്ന സമൂഹത്തിൽ പിന്തുടർന്നുവരുന്ന ആചാരനുഷ്ഠാനങ്ങൾ (കൃഷിപരമായതുൾപ്പെടെ).

viii. ജീവനോപാധിക്കും വരുമാനമുണ്ടാക്കുന്നതിനുമുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ സാധ്യതകൾ (വിഭവ ഉപയോഗം, സാമൂഹിക ഇക്കോടൂറിസം, തുടങ്ങിയവ ഉൾപ്പെടെ).

ix. നിയന്ത്രണങ്ങൾ മൂലം ജനങ്ങൾക്കും ജൈവവൈവിധ്യത്തിനും ഉണ്ടാകുന്ന ആഘാതങ്ങൾ, എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ.

x. നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശത്തിനെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമായി പ്രഖ്യാപിക്കുന്നതിലൂടെ സാമ്പത്തികമായി ബാധിക്കുന്ന വ്യക്തികളോ ജനവിഭാഗങ്ങളോ ഉണ്ടെങ്കിൽ അവരെ കണ്ടെത്തൽ.

5.10. പഠനസംഘത്തിന്റെ റിപ്പോർട്ട്, 16.01.2019 ലെ സ.ഉ. (സാധാ)നം. 19/2019/വനം&വന്യജീവി. നമ്പർ ഉത്തരവ് പ്രകാരം ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ അംഗീകരിച്ച ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പ്രഖ്യാപനത്തിനുള്ള നിശ്ചിത ഫോർമാറ്റിലുള്ള **(അനുബന്ധം 1)** പ്രൊപ്പോസൽ സഹിതം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിൽ സമർപ്പിക്കുന്നതി

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

നായി ബി.എം.സി. യ്ക്കും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിനും സമർപ്പിക്കേണ്ടതാണ്.

5.11. ബി.എം.സി./ തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിൽ നിന്നും പ്രൊപ്പോസലും പഠന റിപ്പോർട്ടും ലഭ്യമായിക്കഴിഞ്ഞാൽ, ബോർഡിന്റെ അനുമതിയോടുകൂടി ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമായി പ്രഖ്യാപിച്ചുകൊണ്ട് കരട് വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ ഉചിതമായ രീതിയിൽ കേരള സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് കൈക്കൊള്ളുന്നതാണ്.

5.12. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമായി പ്രഖ്യാപിച്ചുകൊണ്ടുള്ള കരട് വിജ്ഞാപനം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന്റെ പ്രൊപ്പോസൽ ലഭ്യമായി **45 ദിവസത്തിനകം** സംസ്ഥാനതലത്തിൽ സർക്കാർ പുറപ്പെടുവിക്കേണ്ടതാണ്.

5.13. കരട് വിജ്ഞാപനത്തിന്മേൽ (വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിച്ച് 30 ദിവസത്തിനകം) ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ തൽപ്പരകക്ഷികളിൽ നിന്നും പ്രത്യേകിച്ചും നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥലത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥാവകാശമുള്ള വ്യക്തികൾ/സമൂഹങ്ങളിൽ നിന്നും, നിർദ്ദേശങ്ങളും എതിരഭിപ്രായങ്ങളും ലഭ്യമാകുന്നതിന് സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡും ബി.എം.സി. യും കരട് വിജ്ഞാപനത്തിന് പ്രാദേശിക മാധ്യമങ്ങളിലൂടെ സമഗ്രമായ പ്രചാരണം നടത്തേണ്ടതാണ്.

5.14. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ കരടു വിജ്ഞാപനമിറക്കി 30 ദിവസത്തിനുശേഷം, ബി.എം.സി. ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിന്റെ സഹകരണത്തോടെ ഒരു പൊതു അദാലത്ത് നടത്തേണ്ടതാണ്. അതിൽ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിനെ സംബന്ധിക്കുന്ന എല്ലാ വിവരങ്ങളും വയ്ക്കേണ്ടതും, ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്ര പ്രഖ്യാപനത്തിലൂടെ പ്രാദേശിക ജനതയുടെ പരമ്പരാഗത അവകാശങ്ങൾക്കോ പരിഗണനകൾക്കോ യാതാരുവിധ മാറ്റവും സംഭവിക്കുന്നതല്ലെന്നുള്ള വിശ്വാസം പൊതുജനങ്ങളിൽ ഉണ്ടാക്കിയെടുക്കേണ്ടതുമാണ്.

5.15. പൊതു അദാലത്തിലെ തീരുമാനത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രം പ്രഖ്യാപിച്ചുകൊണ്ടുള്ള അന്തിമ വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതിന് സംസ്ഥാന സർക്കാരിനോട് സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് ശുപാർശ ചെയ്യേണ്ടതാണ്.

5.16. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പ്രഖ്യാപനത്തിനു ശേഷം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് പ്രസ്തുത വിജ്ഞാപനത്തെക്കുറിച്ച് ദേശീയ ജൈവവൈവിധ്യ അതോറിറ്റിയെയും ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ വകുപ്പുകളെയും അറിയിക്കേണ്ടതാണ്.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

5.17. **നഷ്ടപരിഹാരം/ പുനരധിവാസം:** ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പ്രഖ്യാപനം ഏതെങ്കിലും വ്യക്തിയെയോ ജനവിഭാഗത്തിനെയോ സാമ്പത്തികമായി ബാധിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. യോ തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനമോ ബാധകമായ സർക്കാർ നടപടിക്രമങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ നഷ്ടപരിഹാരം നൽകുകയോ പുനരധിവസിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്യേണ്ടതാണ്. അത്തരം വ്യക്തികൾ/ ജനവിഭാഗത്തിനെ ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പഠന സംഘം കണ്ടെത്തേണ്ടതും ഖണ്ഡിക 5.11 ൽ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതിൻ പ്രകാരം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന് സമർപ്പിക്കുന്ന പഠന റിപ്പോർട്ടിലും പ്രൊപ്പോസലിലും വ്യക്തമായി രേഖപ്പെടുത്തേണ്ടതുമാണ്.

5.18. **ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്ര വിജ്ഞാപന നടപടികൾ ചുരുക്കാവുന്ന ചില സന്ദർഭങ്ങൾ:** മേൽ പ്രസ്താവിച്ച നടപടിക്രമങ്ങൾ എല്ലാ സാഹചര്യത്തിലും അനിവാര്യമാണെങ്കിലും, ഒരു ഭീഷണി ഒഴിവാക്കുന്നതിനോ മറ്റു പല കാരണങ്ങളാലോ അടിയന്തരമായി ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമായി പ്രഖ്യാപിക്കേണ്ട സാഹചര്യത്തിൽ ഇത്തരം നടപടിക്രമങ്ങൾ പാലിക്കുന്നതിൽ സമൂഹത്തിന്റെ പിന്തുണ കിട്ടിയെന്നുവരില്ല. ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ നിലവിൽ സംരക്ഷിച്ചു വരുന്ന പ്രദേശങ്ങളെ അടിയന്തരമായി ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമാക്കണമെന്ന് സമൂഹത്തിൽ നിന്നും നിർദ്ദേശം വന്നേക്കാം. ഇത്തരം സാഹചര്യങ്ങളിൽ, വിശദമായ പഠനങ്ങൾ നടത്തുന്ന നടപടികൾ വിജ്ഞാപനത്തിനായി ഒഴിവാക്കാവുന്നതാണ്, എന്നാൽ വിജ്ഞാപനത്തെ തുടർന്ന് അവ നടത്തേണ്ടതും അതുവരെ സമൂഹം സ്വമേധയാ പിന്തുടർന്നുവരുന്നതല്ലാതെയുള്ള യാതൊരുവിധ നിയന്ത്രണങ്ങളും ഏർപ്പെടുത്താനും പാടുള്ളതല്ല.

എന്നിരുന്നാലും, കരട് വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിച്ചതിനു ശേഷം നൽകുന്ന 30 ദിവസത്തെ കാലയളവും (ഖണ്ഡിക 5.13) സർക്കാരിലേക്ക് അന്തിമ ശുപാർശ നൽകുന്നതിനു മുന്നോടിയായി എല്ലാ തൽപ്പരകക്ഷികളുമായി നടത്തുന്ന പൊതു അദാലത്തും ഒഴിവാക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല.

ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ തെരഞ്ഞെടുക്കലും വിജ്ഞാപനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് മേൽ പ്രസ്താവിച്ച നടപടിക്രമങ്ങളുടെ ഫ്ളോചാർട്ട് **അനുബന്ധം 2** ൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു).

6. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥതയും ഇൻസന്റീവും:

6.1. കരഭാഗങ്ങളിലുൾപ്പെടുന്ന നിർദ്ദിഷ്ട ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ (സ്വകാര്യ/ പൊതു ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള) ഉടമസ്ഥാവകാശത്തിൽ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്ര പ്രഖ്യാപന ശേഷവും യാതൊരുവിധത്തി

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

ലുള്ള മാറ്റവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. എന്നാൽ, പ്രസ്തുത പ്രദേശത്തിന്റെ ജൈവ വൈവിധ്യത്തെയോ സംരക്ഷണ മുൻഗണനകളെയോ ദോഷകരമായി ബാധിക്കുന്ന പ്രവൃത്തികളൊന്നും തന്നെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്ര പരിധിയ്ക്കുള്ളിൽ ബി.എം.സി. യുടെയോ ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന കമ്മിറ്റിയുടെയോ രേഖാമൂലമുള്ള മുൻകൂർ അനുമതിയില്ലാതെ അനുവദിക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല.

6.2. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ സംരക്ഷണവും പരിപാലനവും ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. കളുടെയും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും ചുമതലയാണ്.

6.3. വിജ്ഞാപനം ചെയ്ത ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിനെ സംബന്ധിക്കുന്ന എല്ലാ റവന്യൂ ഡോക്യുമെന്റുകളും മാപ്പുകളും മറ്റു രേഖകളും ബി.എം.സി. സൂക്ഷിക്കേണ്ടതും പകർപ്പുകൾ സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന് ലഭ്യമാക്കേണ്ടതുമാണ്.

6.4. ജൈവവൈവിധ്യ പ്രാധാന്യമുള്ള സ്വകാര്യ സ്ഥലങ്ങൾ/ പ്രദേശങ്ങൾ (ഉദാഹരണത്തിന്, കാവുകൾ/ സർപ്പക്കാവുകൾ/ കണ്ടൽക്കാടുകൾ, തുടങ്ങിയവ) ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമായി പ്രഖ്യാപിക്കുന്നതിന് കണ്ടെത്തുകയോ ശുപാർശ ചെയ്യുകയോ ചെയ്യുന്ന പക്ഷം, സ്ഥലമുടമയുടെ സ്വമേധയായുള്ള സമ്മതപത്രം ലഭ്യമായ ശേഷം പ്രസ്തുത പ്രൊപ്പോസൽ സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന്/ ബി.എം.സി.യ്ക്ക് പരിഗണിക്കാവുന്നതാണ്. കൂടാതെ, പ്രസ്തുത പ്രദേശത്തെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമായി പ്രഖ്യാപിച്ചുകഴിഞ്ഞാലും ഇത്തരം പ്രദേശങ്ങളുടെ ഉടമസ്ഥാവകാശം അതേപടി തുടരുന്നതാണ്.

6.5. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പ്രഖ്യാപനത്തിനുശേഷം ഉടമസ്ഥാവകാശം സ്ഥലമുടമ സ്വമേധയാ കൈമാറുന്നതിന് തയ്യാറാകുന്നപക്ഷം, പ്രസ്തുത ഉടമസ്ഥാവകാശം ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി.യ്ക്കോ തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിനോ നിയമപരമായി കൈമാറേണ്ടതാണ്.

6.6. പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന്റെയോ സ്ഥലത്തിന്റെ ഉടമയുടെയോ യാതൊരുവിധ സമ്മർദ്ദങ്ങളുമില്ലാത്ത സ്വമേധയായുള്ള മുൻകൂർ സമ്മതം ലഭിച്ചാൽ മാത്രമേ ഒരു പ്രദേശത്തെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമാക്കുന്നതിന് പരിഗണിക്കുവാൻ പാടുള്ളൂ.

6.7. **ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾക്കുള്ള ഇൻസന്റീവുകൾ**: സ്വകാര്യ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള സ്ഥലങ്ങളെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രമാക്കുന്നപക്ഷം, പ്രസ്തുത കേന്ദ്രത്തിന്റെ സംരക്ഷകനെന്ന നിലയിൽ ഉടമസ്ഥന്, വർഷം

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

തോറും ഒരു നിശ്ചിത തുക ഇൻസന്റീവായി നൽകേണ്ടതാണ്. എത്ര തുക ഇൻസന്റീവായി നൽകണമെന്നുള്ള കാര്യം ഖണ്ഡിക 5.7 പ്രകാരം ബി.എം. സി. യും സ്ഥലമുടമയും തമ്മിൽ ഒപ്പുവെയ്ക്കുന്ന കരാറിൽ വ്യവസ്ഥ ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ഇൻസന്റീവ് തുക എത്രയാകണമെന്നത് ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം. സി.യ്ക്കും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിനും തീരുമാനിക്കാവുന്നതാണ്.

6.8. സ്വകാര്യഭൂമിയിൽ സ്ഥലമുടമയ്ക്ക് നൽകേണ്ട ഇൻസന്റീവിനത്തിലുള്ള ചെലവുകൾ ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയിലും വാർഷിക പദ്ധതി പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.

7. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ പരിപാലനം:

7.1. ജൈവവൈവിധ്യ നിയമപ്രകാരമുള്ള ചുമതലകളെ കൂടാതെ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ പരിപാലനവും ബി.എം.സി. കളുടെ ഉത്തരവാദിത്തമാണ്. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രം ഒന്നിൽ കൂടുതൽ തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിലായിട്ടാണ് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ പ്രസ്തുത കേന്ദ്രത്തിന്റെ പരിപാലനം ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിലെ ബി.എം.സി. കളുടെ ചുമതലയാണ്.

7.2. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ പരിപാലനത്തിൽ ബി.എം.സി. യ്ക്കുവേണ്ട സഹായം ലഭ്യമാക്കുന്നതിനായി, സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് ഒരു ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതി (Biodiversity Heritage Site Managment Committee) ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനം രൂപീകരിക്കേണ്ടതാണ്. പ്രസ്തുത കമ്മിറ്റിയുടെ കാലാവധി മൂന്നു വർഷമായിരിക്കും.

7.3. ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയിൽ അനുബന്ധ വകുപ്പുകളിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥരെ കൂടാതെ, പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിലെ എല്ലാ വിഭാഗങ്ങളിൽ നിന്നുമുള്ളവരുടെ പ്രത്യേകിച്ചും, പ്രകൃതി വിഭവങ്ങളെ പ്രധാനമായും ആശ്രയിക്കുകയും, പരമ്പരാഗതമായി പ്രദേശത്തെ സംരക്ഷിക്കുകയും സുസ്ഥിരമായി പരിപാലിക്കുകയും ചെയ്യുന്നവരുടെ പ്രാതിനിധ്യം ഉണ്ടാകേണ്ടതാണ്.

7.4. ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയിൽ താഴെപ്പറയുന്ന വിഭാഗത്തിലുള്ളവരെ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്:

- അദ്ധ്യക്ഷൻ – ബി.എം.സി. യുടെ അദ്ധ്യക്ഷൻ.
- ഉപാദ്ധ്യക്ഷൻ –പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണം, ജൈവവൈവിധ്യ പരിപാലനം, കാലാവസ്ഥാ വ്യതിയാനം, ദുരന്തനിവാരണം എന്ന മേഖലയിൽ

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിൽ രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ള വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പിന്റെ സ്റ്റാന്റിംഗ് കമ്മിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺ.

- കൺവീനർ – ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. യുടെ മെമ്പർ സെക്രട്ടറി
- അംഗങ്ങൾ:
    - ബി.എം.സി.യിലെ എല്ലാ അംഗങ്ങളും.
    - ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രം സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന വാർഡിലെ ജനപ്രതിനിധി.
    - ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ സവിശേഷതയ്ക്കനുസൃതമായി, കൃഷി, വനം, ഫിഷറീസ്, മൃഗസംരക്ഷണം, ടൂറിസം, റവന്യൂ തുടങ്ങിയ അനുബന്ധ വകുപ്പുകളിലെ പ്രാദേശിക തല ഉദ്യോഗസ്ഥർ.
    - സ്ഥലം ഉടമ അല്ലെങ്കിൽ ഉടമ നിർദ്ദേശിക്കുന്ന വ്യക്തി. (സ്വകാര്യ സ്ഥലം/ പി.ഡബ്ല്യു.ഡി., റവന്യൂ, ദേവസ്വം ബോർഡ് തുടങ്ങിയവരുടെ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള സ്ഥലമാണെങ്കിൽ).
    - സമൂഹത്തിലെ എല്ലാ സാമൂഹിക-സാമ്പത്തിക വിഭാഗങ്ങളെയും പ്രതിനിധീകരിച്ചുകൊണ്ട് ബന്ധപ്പെട്ട ഗ്രാമസഭ/ വാർഡ് സഭ നോമിനേറ്റ് ചെയ്യുന്ന അറിവുള്ളതോ പ്രവർത്തന പരിചയമുള്ളതോ ആയ സ്ത്രീകളും പുരുഷന്മാരുമുൾപ്പെടെയുള്ള 2–3 പേർ.
    - സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ള ജില്ലാ തല ടി.എസ്.ജി. യിലെ പ്രതിനിധികൾ.
    - സമീപത്തെ കോളേജുകൾ/ സർവ്വകലാശാലകൾ/ ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവിടങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള സസ്യ-ജന്തുജാലങ്ങളുടെ വർഗ്ഗീകരണ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ, പ്രാദേശിക വിദഗ്ധർ/ സിറ്റിസൺ സയന്റിസ്റ്റുകൾ.
    - കെ.എസ്.ബി.ബി. ജില്ലാ കോർഡിനേറ്റർ.

7.5. **ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയും (Biodiversity Heritage Site Management Plan - BHS-MP) കാലയളവും:** ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിനുവേണ്ടി ഒരു പരിപാലന പദ്ധതി (BHS-MP) തയ്യാറാക്കേണ്ടതും നടപ്പിലാക്കേണ്ടതും ബി.എം.സി.യുടെയും ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയുടെയും കർത്തവ്യമാണ്. പ്രസ്തുത പരിപാലന പദ്ധതി അഞ്ച് മുതൽ 10

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

വർഷക്കാലയളവിലേക്ക് തയ്യാറാക്കേണ്ടതും അതിൽ നിന്നും വർഷംതോറും ചെയ്യേണ്ടവ വേർതിരിക്കേണ്ടതുമാണ്.

7.6. **ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയുടെ യോഗങ്ങൾ:** വർഷത്തിൽ രണ്ടുതവണയെങ്കിലും ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതി യോഗം ചേരേണ്ടതും, ബി. എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയുടെ നിർവ്വഹണം കൃത്യമായ ഇടവേളകളിൽ വിലയിരുത്തേണ്ടതും, പരിപാലന പദ്ധതിയിൽ (BHS-MP) ഭേദഗതികൾ ആവശ്യമുള്ളപക്ഷം നടത്താവുന്നതും, ആയത് ബി.എം.സി. യുടെയും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിന്റെയും അനുമതിയോടുകൂടി സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിനെ അറിയിക്കേണ്ടതുമാണ്.

7.7. **ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയുടെ അംഗീകാരം:** ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനവുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതി തയ്യാറാക്കുന്ന കരട് പരിപാലന പദ്ധതി സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് പരിശോധിച്ച് അംഗീകാരം നൽകേണ്ടതാണ്.

7.8. **സംസ്ഥാന/ ജില്ലാ ഭരണസംവിധാനങ്ങളുടെ പങ്കാളിത്തം:** സംസ്ഥാന, ജില്ലാ, ബ്ലോക്ക്തലങ്ങളിലെ ആസൂത്രണ പ്രക്രിയയിൽ BHS-MP ഉൾപ്പെടുത്തുന്നുണ്ടെന്ന് ബി.എം.സി.യും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനവും ഉറപ്പുവരുത്തേണ്ടതാണ്.

7.9. **ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളിലൂടെ ജീവനോപാധി പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കലും വരുമാന സാധ്യതകളും:** സുസ്ഥിര ജീവനോപാധികൾക്ക് സഹായകമാകുംവിധം ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിലെ ജൈവസമ്പന്നതയും മറ്റു മൂല്യങ്ങളും പരിപോഷിപ്പിച്ചാൽ മാത്രമേ ബി.എച്ച്.എസ്സിന്റെ മൂല്യം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും നിലനിർത്തുന്നതിനും സാധിക്കുകയുള്ളൂ. ഇക്കോടൂറിസം, മത്സ്യബന്ധനം, മൂല്യവർദ്ധിത ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ, മറ്റു വരുമാന വർദ്ധന പരിപാടികൾ എന്നിവയിലൂടെ ആയത് നടപ്പാക്കാവുന്നതാണ്.

7.10. ബി.എം.സി.യുടെയും ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയുടെയും സമ്മതമില്ലാതെ സർക്കാരിനോ മറ്റ് ഏജൻസികൾക്കോ ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പരിധിയിൽ പദ്ധതികൾ/പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടപ്പാക്കുന്നതിന് അനുമതി നൽകാൻ പാടുള്ളതല്ല.

7.11. നിർദ്ദിഷ്ട ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിൽ നിലനിന്നുപോരുന്ന വിഭവങ്ങളുടെ ഉപയോഗത്തിന്മേൽ പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന് യാതൊരു വിധത്തിലുള്ള നിയന്ത്രണവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

7.12. ചിലസന്ദർഭങ്ങളിൽ വിഭവങ്ങളുടെ ഉപയോഗത്തിന്മേൽ നിയന്ത്രണങ്ങളുണ്ടാകാറുണ്ടെങ്കിലും അവ തീർത്തും പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന്റെ ഭാഗത്തുനിന്നുള്ള സ്വമേധയായുള്ള നിയന്ത്രണമായിരിക്കും.

7.13. സർക്കാർ വനപ്രദേശങ്ങളിലെയും സർക്കാർ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള മറ്റു പ്രദേശങ്ങളിലെയും ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളുടെ പരിപാലനവും, വിഭവങ്ങളുടെ ഉപയോഗവും സംബന്ധിച്ച തീരുമാനങ്ങൾ കൈക്കൊള്ളേണ്ടത് ബി.എം.സി.യും ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയുമാണ്. ഇത്തരം സന്ദർഭങ്ങളിൽ സംസ്ഥാന സർക്കാരിന്റെ ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകൾ ചുമതലപ്പെടുത്തുന്ന ഒന്നോ രണ്ടോ ഉദ്യോഗസ്ഥരെ കൂടി ബി.എച്ച്.എസ്സ്.പരിപാലന സമിതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.

8. ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയിലെ ഘടകങ്ങൾ:

8.1. വിജ്ഞാപന പ്രകാരം ഭരണപരമായ അതിരുകൾ കൃത്യമായും നിർണ്ണയിച്ചിട്ടുള്ള ബി.എച്ച്.എസ്സ്. ഭൂപടം

8.2. ഉടമസ്ഥാവകാശ വിവരങ്ങൾ (ഖണ്ഡിക 6.7 പ്രകാരം നൽകുവാനുദ്ദേശിക്കുന്ന ഇൻസന്റീവ് സംബന്ധിക്കുന്ന വിവരങ്ങളും ഉൾപ്പെടുത്തുക).

8.3. നിലവിലെ ഭൂവിനിയോഗ, ജലവിനിയോഗ രീതികൾ, സംരക്ഷണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ, വിശ്വാസങ്ങൾ, പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന്റെ ആശ്രയത്വം.

8.4. പ്രദേശത്തെ പ്രധാന ജൈവവൈവിധ്യത്തെ സംബന്ധിക്കുന്ന വിവരങ്ങളും സ്ഥാനീയങ്ങൾ (Endemic species), വംശനാശഭീഷണി നേരിടുന്നവ, വംശനാശം സംഭവിക്കാവുന്നവ, ജനിതക സംഭരണം എന്നിങ്ങനെ വിഭവങ്ങളുടെ ഉപയോഗമൂല്യം ഉൾപ്പെടെയുള്ള സ്ഥിതിവിവരക്കണക്കുകൾ.

8.5. പ്രദേശം, ശൈത്യകാല കുളക്കോഴി/ നീർപ്പക്ഷികളുടെ ഇടത്താവളം, നീർപ്പക്ഷികളുടെ പ്രത്യുൽപ്പാദന കേന്ദ്രം, വന്യമൃഗ ഇടനാഴി, മത്സ്യങ്ങളോ പക്ഷികളോ ദേശാന്തരഗമനം നടത്തുന്ന പ്രദേശം എന്നിവയാണോ എന്നുള്ള വിവരങ്ങൾ.

8.6. പ്രാദേശിക സമൂഹം ഉപയോഗിച്ചു വരുന്ന വിഭവങ്ങൾ, അവയുടെ അളവ്, പ്രാദേശിക സമ്പദ്ഘടനയിലെ അതിന്റെ പ്രാധാന്യം, വാണിജ്യത്തിന് ഉപയോഗിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതിൽ നിന്നും ലഭ്യമാകുന്ന ശരാശരി വരുമാനം തുടങ്ങിയ വിവരങ്ങൾ. കഴിഞ്ഞ 10 വർഷക്കാലയളവിൽ ഉപയോഗരീതിയിൽ എന്തെങ്കിലും മാറ്റമുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ, ഉണ്ടെങ്കിൽ അതിന്റെ കാരണം.

8.7. പ്രദേശത്തെ സസ്യ-ജന്തുജാലങ്ങൾ, പ്രകൃതിവിഭവങ്ങൾ എന്നിവയുടെ യഥാർത്ഥ സ്ഥിതിവിവരക്കണക്ക്.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

8.8. സർക്കാർ/ അന്തർദ്ദേശീയ സ്കീമുകൾ പ്രകാരം പ്രദേശത്ത് നടപ്പാക്കിവരുന്ന പദ്ധതികളുണ്ടെങ്കിൽ അവയുടെ വിശദാംശങ്ങൾ.

8.9. ജൈവവൈവിധ്യ സംരക്ഷണത്തിന്റെയും പരിപാലനത്തിന്റെയും നിലവാരം ഉയർത്തുന്നതിനും, പ്രകൃതി വിഭവങ്ങളുടെയും പാരിസ്ഥിതിക സേവനങ്ങളുടെയും ഉപയോഗത്തിൽ നിന്നുമുള്ള ജീവനോപാധികൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന്റെ നിർദ്ദേശങ്ങൾ, എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ.

8.10. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന് നിലവിലുള്ളതും ഉണ്ടായേക്കാവുന്നതുമായിട്ടുള്ള ഭീഷണികൾ, എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ.

8.11. സംരക്ഷണത്തിനും, പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന്റെ ജീവിതനിലവാരം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ജൈവവിഭവങ്ങളുടെ സുസ്ഥിരോപയോഗത്തിനും വേണ്ടിയുള്ള പ്രത്യേകം പരിപാലനരീതികൾ.

8.12. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ രൂപീകരണത്തിലൂടെ പ്രതീക്ഷിക്കുന്ന പാരിസ്ഥിതികവും, സാമൂഹികവും/ സാമ്പത്തികമായ നേട്ടങ്ങളുൾപ്പെടെയുള്ള ഏകദേശ കണക്കുകൾ (പരിപാലന പദ്ധതി പൂർത്തീകരണത്തിലൂടെ പ്രതീക്ഷിക്കുന്ന വരുമാനത്തിന്റെ എസ്റ്റിമേറ്റ് ഉൾപ്പെടെ).

8.13. പരിപാലന പദ്ധതിയിലെ ഓരോ ഘടകങ്ങളും പൂർത്തീകരിക്കുന്നതിനുള്ള ഏകദേശ സമയപരിധി.

8.14. സർക്കാർ ഏജൻസികളിൽ നിന്നും അർഹമായ ധനസഹായം ഉൾപ്പെടെയുള്ള സഹായ സഹകരണങ്ങൾ ലഭിക്കുന്നതിനായി ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതി, ജില്ലാതല പദ്ധതി ആസൂത്രണത്തിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.

8.15. ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതി, പരിപാലന പദ്ധതി കാലാനുസൃതമായി വിലയിരുത്തേണ്ടതും, ആവശ്യമായ ഭേദഗതികൾ ബി.എം.സി.യോടും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തോടും കൂടിയാലോചിച്ച് നടത്തേണ്ടതുമാണ്. അത്തരം ഭേദഗതികൾ നടപ്പിലാക്കുന്നതിനു മുന്നോടിയായി കെ.എസ്.ബി.ബി. യെയും എല്ലാ തൽപ്പരകക്ഷികളെയും അറിയിക്കേണ്ടതാണ്.

9. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ നിരീക്ഷണ സംവിധാനം (Monitoring)

9.1. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങൾക്കായി സംസ്ഥാന തലത്തിൽ ഒരു നിരീക്ഷണ സമിതി സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് രൂപീകരിക്കുന്നതാണ്.

9.2. സംസ്ഥാനതല സംരക്ഷണ സമിതിയിൽ വന്യ-വളർത്തു ജൈവവൈവിധ്യ സംരക്ഷണത്തിലും, ബന്ധപ്പെട്ട സാമൂഹിക -സാമ്പത്തിക രംഗത്തും പ്രഗത്ഭരായ താഴെപ്പറയുന്ന വിഭാഗങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള വ്യക്തികളെ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതാണ്:

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

9.2.1. 20.10.2022 ലെ സ.ഉ.(സാധാ)നം.2550/2022/തസ്വഭവ. നമ്പർ ഉത്തരവ് പ്രകാരം ഓരോ ജില്ലയിലും രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ള ജില്ലാതല ജൈവവൈവിധ്യ കോർഡിനേഷൻ സമിതിയുടെ (DBCC) ചെയർപേഴ്സൺ നിരീക്ഷണ സമിതിയുടെ ചെയർമാനും, കെ.എസ്.ബി.ബി. മെമ്പർ സെക്രട്ടറി സമിതിയുടെ സെക്രട്ടറിയും, DBCC കൺവീനർ (ജില്ലാ പ്ലാനിംഗ് ഓഫീസർ) നിരീക്ഷണ സമിതിയുടെ കൺവീനറും ആയിരിക്കും.

9.2.2. DBCC യിലെ എല്ലാ ഔദ്യോഗിക അംഗങ്ങളും.

9.2.3. ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. കളിലെ ചെയർപേഴ്സൺ, മെമ്പർ സെക്രട്ടറി, കൺവീനർ.

9.2.4. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രം സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന വാർഡിലെ ജനപ്രതിനിധി.

9.2.5. വനസംരക്ഷണം/വന്യജീവികൾ/കാർഷികവൈവിധ്യം/ ജലകൃഷി പരിപാലനം എന്നീ മേഖലകളിൽ പ്രാഗത്ഭ്യവും, പരിചയവുമുള്ളതോ, ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പരിധിയിലുള്ളതോ ആയ ഒരു വിദഗ്ധൻ.

9.2.6. ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയിൽ നിന്നും ഒരംഗം.

9.2.7. റവന്യൂ വകുപ്പിൽ നിന്നുള്ള ഒരു പ്രതിനിധി.

9.3. സംസ്ഥാനതല നിരീക്ഷണ സമിതി, പരിപാലന പദ്ധതിയുടെ നടത്തിപ്പു സംബന്ധിച്ച് കാലാനുസൃതമായി ഇടവേളകളിൽ (വർഷത്തിൽ കുറഞ്ഞത് 2 തവണയെങ്കിലും) നിരീക്ഷണം നടത്തേണ്ടതും, പരിപാലന പദ്ധതിയിലെ ഓരോ ഘടകങ്ങളിലും കൈവരിച്ച നേട്ടങ്ങളും (ഗുണപരമായുള്ളതും, സാധ്യമെങ്കിൽ പരിമാണപരമായും), കൂടുതൽ മികവുറ്റതാക്കുന്നതിനുള്ള നിർദ്ദേശങ്ങളും സഹിതമുള്ള റിപ്പോർട്ട് സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന് സമർപ്പിക്കേണ്ടതുമാണ്.

9.4. നിരീക്ഷണ സമിതിയുടെ കാലാവധി മൂന്ന് വർഷമായിരിക്കും.

10. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പരിപാലനത്തിനുള്ള സാമ്പത്തികം:

10.1. സംസ്ഥാന സർക്കാർ ഒരു ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രം പ്രഖ്യാപിച്ചു കഴിഞ്ഞാൽ പ്രാരംഭ നടപടികൾക്ക് ആവശ്യമായ ധനസഹായം സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിലൂടെ ദേശീയ ജൈവവൈവിധ്യ അതോറിറ്റിയ്ക്ക് (എൻ.ബി.എ). അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്. അതോടൊപ്പം ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിനുവേണ്ട സാമ്പത്തികം അതാത് തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിന്റെ വാർഷിക ബജറ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്. സംസ്ഥാന

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

സർക്കാർ/ സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡിന് ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ വിജ്ഞാപനത്തിനുശേഷം, ഒരു പ്രാരംഭ തുക അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്.

10.2. **ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയ്ക്കായി വകയിരുത്തുന്ന തുക:** ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പ്രഖ്യാപനം, പരിപാലനം, നിരീക്ഷണം എന്നിവയ്ക്കായി ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനം പ്രത്യേകം ഫണ്ട് വകയിരുത്തുകയോ സ്കീമുകൾ തയ്യാറാക്കുകയോ ചെയ്യേണ്ടതാണ്. സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡും പ്രത്യേകം ഫണ്ട് വകയിരുത്തുന്നതാണ്. സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് വകയിരുത്തുന്ന തുക, ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയുടെ വാർഷിക പദ്ധതി പ്രവർത്തനങ്ങളിന്മേൽ ബി.എം.സി. സമർപ്പിക്കുന്ന പ്രൊപ്പോസലിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി. കൾക്ക് കൈമാറുന്നതാണ്.

10.3. **ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതി മുഖ്യധാരയിലെത്തിക്കൽ:** സാങ്കേതികവും സാമ്പത്തികവുമായ സഹായത്തിനായി സംസ്ഥാന/ജില്ല/ബ്ലോക്ക് തലങ്ങളിലെയും ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത്/മുനിസിപ്പാലിറ്റി/കോർപ്പറേഷൻ തലങ്ങളിലെയും നിലവിലെ പദ്ധതികളോടൊപ്പം ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയും പരിഗണിക്കേണ്ടതാണ്. ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന പദ്ധതിയിൽ അനുബന്ധ വകുപ്പുകൾക്ക് പ്രസക്തമായിട്ടുള്ള കാര്യങ്ങൾ അവരുടെ കർമ്മപദ്ധതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതും; ആയതിന്റെ ഭാഗമായി ബി.എം.സി.യുടെ ബന്ധപ്പെട്ട അധികാരികളുമായി ധാരണാപത്രം ഒപ്പുവെയ്ക്കാവുന്നതുമാണ്.

10.4. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ പരിപാലനത്തിനും നിരീക്ഷണത്തിനുമായി തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ വകയിരുത്തുന്നതും, ദേശീയ ജൈവവൈവിധ്യ അതോറിറ്റി, സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ്, സംസ്ഥാന/ജില്ലാ/ബ്ലോക്ക് തലങ്ങളിലെ ഭരണസംവിധാനങ്ങൾ, മറ്റു സ്രോതസ്സുകൾ എന്നിവിടങ്ങളിൽ നിന്നും ലഭിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക സഹായവും, ജൈവവൈവിധ്യ (ഭേദഗതി) നിയമം 2023 ലെ വകുപ്പ് 43 പ്രകാരം തദ്ദേശീയ ജൈവവൈവിധ്യ ഫണ്ടിനുവേണ്ടി (Local Biodiversity Fund – LBF) ബി.എം.സി. രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ളതോ/ രൂപീകരിക്കുന്നതോ ആയ സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടിലേക്കാവണം നിക്ഷേപിക്കേണ്ടത്. ബി.എം.സി. കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന പ്രസ്തുത അക്കൗണ്ട് ഓഡിറ്റിന് വിധേയമാക്കേണ്ടതും ബന്ധപ്പെട്ട ബി.എം.സി.യുടെ സാങ്കേതിക പ്രവർത്തന റിപ്പോർട്ട് സഹിതം ചട്ടങ്ങളും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിലെ നടപടിക്രമങ്ങളും പ്രകാരം വർഷം തോറും റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യേണ്ടതുമാണ്.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

10.5. **ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിൽ നിന്നുള്ള വരുമാനം:** ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രങ്ങളിൽ ബി.എം.സി.യും ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പരിപാലന സമിതിയും നടപ്പിലാക്കുന്ന വിവിധ പദ്ധതികളുടെ ഭാഗമായി സമാഹരിക്കുന്ന തുക തദ്ദേശീയ ജൈവവൈവിധ്യ ഫണ്ടിലാവണം നിക്ഷേപിക്കേണ്ടത്. ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിന്റെ ഫലപ്രദമായിട്ടുള്ള പരിപാലനത്തിനും സംരക്ഷണത്തിനും വേണ്ടി പ്രസ്തുത ഫണ്ട് വിനിയോഗിക്കുന്നത് സംബന്ധിച്ച തീരുമാനം കൈക്കൊള്ളേണ്ടത് ബി.എം.സി.യാണ്.

സ്വകാര്യ വ്യക്തികളുടെയോ ദേവസ്വം ബോർഡിന്റെയോ (കാവുകളുടെ കാര്യത്തിൽ) ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള സ്ഥലത്താണ് ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രം സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ, ലഭ്യമാകുന്ന വരുമാനത്തിന്റെ നിശ്ചിത വിഹിതം (ഖണ്ഡിക 6.7. ൽ പരാമർശിച്ചിട്ടുള്ള ഇൻസന്റീവിനെ കൂടാതെ) പ്രഖ്യാപിക്കപ്പെട്ട കേന്ദ്രത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനസൗകര്യങ്ങളുടെ മെച്ചപ്പെടുത്തലിനും പരിപാലനത്തിനുമായി, ബന്ധപ്പെട്ട സ്ഥലം ഉടമയ്ക്ക് അനുവദിക്കേണ്ടതാണ്. വരുമാനത്തിന്റെ എത്ര ശതമാനം അനുവദിക്കണമെന്നുള്ളത് സംബന്ധിച്ച തീരുമാനം ബി.എം.സി. കൈക്കൊള്ളേണ്ടതും, ആയത് ഖണ്ഡിക 5.7 പ്രകാരം ബി.എം.സി. യും സ്ഥലം ഉടമയും തമ്മിൽ ഒപ്പുവെയ്ക്കുന്ന എഗ്രിമെന്റിൽ കൃത്യമായും വ്യവസ്ഥ ചെയ്യേണ്ടതുമാണ്.

ജൈവവൈവിധ്യ (ഭേദഗതി) നിയമം, 2023 ലെയും കേരള സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ചട്ടങ്ങൾ 2008 ലെയും വ്യവസ്ഥകൾക്കനുസൃതമായി, ദേശീയ ജൈവവൈവിധ്യ അതോറിറ്റിയുടെ മാർഗ്ഗരേഖയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, വിദഗ്ധതല കൂടിയാലോചനകളിലൂടെ ആവശ്യമായ ഭേദഗതികൾ ഉൾപ്പെടുത്തികൊണ്ടാണ് ഈ മാർഗ്ഗരേഖ തയ്യാറാക്കിയിട്ടുള്ളത്.

****

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

അനുബന്ധം 1

ജൈവവൈവിധ്യ പൈതൃക കേന്ദ്രത്തിനുള്ള പ്രൊപ്പോസൽ സമർപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള മാതൃക (തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ/ ബി.എം.സി. കൾ/ ബന്ധപ്പെട്ട സമൂഹം)	
1. നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശത്തിന്റെ ഭൂമിശാസ്ത്രപരമായ സ്ഥാനം	
a) നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥലം/ ബി.എച്ച്.എസ്സിന്റെ പേര്	
b) ബി.എം.സി./ തദ്ദേശസ്ഥാപനത്തിന്റെ പേര്	
c) സ്ഥലത്തിന്റെ വിസ്തൃതി (ച.കി.മീ.)	
d) സ്ഥാനം (മാപ്പുകൾ ഉള്ളടക്കം ചെയ്യുക)	
e) നിർദ്ദിഷ്ട സ്ഥലത്തിന്റെ അതിർത്തി നിർണ്ണയിച്ചുകൊണ്ടുള്ള മാപ്പ്/ സ്കെച്ച് (റവന്യൂ വകുപ്പിൽ നിന്നുള്ളത്)	
2. നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശത്തിന്റെ ലീഗൽ സ്റ്റാറ്റസ്	
a) ഉടമസ്ഥാവകാശം (സർക്കാർ ഭൂമിയാണെങ്കിൽ ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പും, സർക്കാരേതര ഭൂമിയാണെങ്കിൽ സ്വകാര്യ സ്ഥാപനം/ പ്രാദേശിക സമൂഹത്തിന്റെ പേര്)	
b) തർക്കങ്ങൾ, എന്തെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ	
c) വിഭവങ്ങളിന്മേലുള്ള അവകാശം സംബന്ധിക്കുന്ന വിശദാംശങ്ങൾ (ഉദാ: വിറക്, ഔഷധസസ്യങ്ങൾ, തുടങ്ങിയവ)	
d) പ്രദേശത്ത് അനുവർത്തിച്ചുവരുന്ന പ്രധാനപ്പെട്ട ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ	
3. പ്രദേശത്തെ ബി.എച്ച്.എസ്സായി നിർദ്ദേശിക്കുന്നതിനുള്ള കാരണങ്ങൾ	
a) പ്രദേശത്തിന്റെ പ്രാധാന്യം (പാരിസ്ഥിതികം, സാമൂഹികം, ആചാരപരം, സാമ്പത്തികം, തുടങ്ങിയവ)	
b) ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പ്രൊപ്പോസലിന്റെ പ്രധാന ഉദ്ദേശ്യം	
c) പ്രദേശത്തിന്റെ പ്രാഥമിക പാരിസ്ഥിതിക ഘടന	
d) നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശം ബി.എച്ച്.എസ്സാക്കുന്നതു കൊണ്ടുള്ള നേട്ടങ്ങൾ	
4. പ്രദേശത്തിന്റെ നിലവിലെ അവസ്ഥ	
a) നിലവിലെ ഭീഷണികൾ	
b) നിലവിലെ സംരക്ഷണാവസ്ഥ	
c) പ്രദേശത്തിന്മേലുള്ള സമ്മർദ്ദങ്ങൾ • കയ്യേറ്റം, കൃഷി, മേച്ചിൽപ്പുറങ്ങൾ • പാരിസ്ഥിതിക സമ്മർദ്ദങ്ങൾ, ഇക്കോടൂറിസം	
5. നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശം ബി.എച്ച്.എസ്സാക്കുന്നതിലൂടെ ഏതെങ്കിലും വ്യക്തിയോ ജനവിഭാഗമോ സാമ്പത്തികമായി ബാധിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടെന്ന് കണ്ടെത്തിയിട്ടുണ്ടോ? ഉണ്ടെങ്കിൽ വിശദമാക്കുക.	
6. നിലവിലെ പരിപാലന പദ്ധതികൾ	
7. ബി.എച്ച്.എസ്സ്.പഠന സംഘത്തിന്റെ പഠന കാലയളവ് (റിപ്പോർട്ട് നിർബന്ധമായും ഉള്ളടക്കം ചെയ്യുക).	
8. ബി.എം.സി. / തദ്ദേശസ്ഥാപനത്തിന്റെ ഒപ്പും സീലും	
9. പ്രൊപ്പോസൽ സമർപ്പിക്കുന്ന തീയതി	

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

അനുബന്ധം 2

ഫ്ളോചാർട്ട്
ബി.എച്ച്.എസ്സ്. തെരഞ്ഞെടുക്കൽ, പ്രഖ്യാപനം എന്നിവയുടെ നടപടികൾ

ബി.എം.സി./ തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനം മുഖേന പ്രൊപ്പോസൽ സമർപ്പിക്കൽ/ മറ്റ് തൽപ്പരകക്ഷികൾ സമർപ്പിക്കുന്ന പ്രൊപ്പസൽ ബി.എം.സി./ തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനം അംഗീകരിക്കൽ.

↓

തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനം/ ബി.എം.സി./ ബോർഡ് മുഖേന പ്രാദേശിക സമൂഹം, മറ്റു തൽപ്പരകക്ഷികൾ എന്നിവരുമായി പൊതുചർച്ച സംഘടിപ്പിക്കലും നിർദ്ദിഷ്ട ബി. എച്ച്.എസ്സുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വിവരങ്ങൾ ധരിപ്പിക്കലും.

↓

പൊതുചർച്ചയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ 12 അംഗ ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പഠന സംഘം രൂപീകരിക്കൽ. (സ്വകാര്യ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള പ്രദേശമാണെങ്കിൽ, ഭൂവുടമയും ബി.എം.സി.യും തമ്മിൽ ബോർഡിന്റെ നിശ്ചിത ഫോർമാറ്റിൽ കരാർ ഒപ്പിടൽ).

↓

ബി.എച്ച്.എസ്സ്. പഠനസംഘത്തിന്റെ പഠനപ്രവർത്തനങ്ങളും ബി.എം.സി.യും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനവും അംഗീകരിച്ച റിപ്പോർട്ടും പ്രൊപ്പസലും കെ.എസ്.ബി. ബി.യ്ക്ക് സമർപ്പിക്കലും (3 മാസത്തിനകം).

↓

പ്രൊപ്പോസൽ വിലയിരുത്തലും ബോർഡിന്റെ അംഗീകാരത്തോടുകൂടി കരട് വിജ്ഞാപനത്തിനായി സർക്കാരിന് സമർപ്പിലും.

↓

സർക്കാർ കരട് വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കൽ (45 ദിവസത്തിനകം) & ബി.എം.സി./ ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് മുഖേന പൊതുജനങ്ങൾക്കിടയിൽ പ്രചരണം നടത്തൽ.

↓

പൊതു അദാലത്ത് (കരട് വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിച്ച് 30 ദിവസത്തിനു ശേഷം)

↓

അന്തിമ വിജ്ഞാപനത്തിനായി സംസ്ഥാന ജൈവവൈവിധ്യ ബോർഡ് സർക്കാരിനോട് ശുപാർശ ചെയ്യൽ.

↓

ജൈവവൈവിധ്യ പരിപാലന കേന്ദ്രത്തിന്റെ വിജ്ഞാപനം സംബന്ധിച്ച് ദേശീയ ജൈവവൈവിധ്യ അതോറിറ്റിയെയും ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകളെയും സ്ഥാപനങ്ങളെയും അറിയിക്കൽ.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

Kerala State Biodiversity Board

[A statutory body for implementing the Biological Diversity Act 2002 (The Amendment Act, 2023)]

Guidelines for the Identification, Notification and Management of the Biodiversity Heritage Sites in Kerala

---

1. **Introduction**

1.1. Biodiversity is closely linked to ecological security and therefore, human welfare. There is a growing realization that maintenance of biodiversity is vital for the well-being of present and future generations. The demand for these services is likely to go up in the coming years as a result of the rapidly expanding global economy and increase in human population. Biodiversity, thus, is a critical but threatened resource, needs due attention towards conservation and sustainable use.

1.2. Under the BDA there are provisions for both in-situ and ex-situ conservation of biodiversity. As per the BDA, *ex-situ* conservation refers to the conservation of components of biological diversity outside their natural habitats and *in- situ* conservation refers to the conservation of ecosystems and natural habitats and the maintenance and recovery of viable populations of species in their natural surroundings and in the case of domesticated or cultivated species, in the surroundings where they have developed their distinctive properties.

1.3. One of the salient features of the BDA with respect to *in-situ* conservation is to conserve and restore areas of importance that are not protected by the existing laws and present in the traditionally managed areas across all ecosystems from the standpoint of biological diversity by declaring them as Biodiversity Heritage Sites (BHS).

2. **BHS: Legal Provisions under BDA and Kerala Biological Diversity Rules**

2.1. The Section 37 of the Biological Diversity Act 2002 (Amendment Act, 2023) provides that, based on the recommendations of the State Biodiversity Board, the State Government may, from time to time, notify in the Official Gazette, areas of biodiversity importance as biodiversity heritage sites: provided that the State

Biodiversity Board shall consult the elected local body and Biodiversity Management Committee concerned before making such recommendations.

2.2.The Sub section (2) of Section 37 of the BDA provides that, the State Government in consultation with the Central Government may frame rules for the management and conservation of all the biodiversity heritage sites.

2.3.The Sub section (3) of Section 37 provides that,, the State Governments shall frame schemes for compensating or rehabilitating any person or section of people economically affected by such notification.

2.4.Also, the Rule 19 of the Kerala Biological Diversity Rules 2008 provides that, the Board shall, in consultation with local bodies and other key stakeholders, take necessary steps to facilitate setting up of areas of significant biodiversity values across different ecosystems, landscapes and waterscapes as Heritage Sites. On recommendation from the Board the Government shall issue notification to this effect.

2.5.The Sub Rule (2) of the Rule 19 provides that, the Board shall frame guidelines for the management and other aspects of Heritage Sites, ensuring the decision-making role for relevant Biodiversity Management Committees (BMCs).

2.6.Considering the above provisions of the BDA and the Kerala Biological Diversity Rules, the Kerala State Biodiversity Board (KSBB) hereby issues the following guidelines for the identification, notification and management of the BHS in Kerala.

3. BHS: Significance and Objectives

3.1.The main objective of having BHS is to provide legal protection to all those biodiversity rich areas/sites, which are though crucial for biodiversity conservation but, yet, are not covered under already existing PA (Protected Area) network and do not enjoy protection/ support under any other Act or programme.

3.2.The creation of BHS may also help infuse and foster conservation values in all sections of the society leading to sustainable utilization of bio-resources and prudent management of the ecosystem services, and thereby put an end to over-exploitation of natural resources and avoid environmental degradation and destruction in favour of protection and conservation. BHS may also help strengthen the involvement of local communities towards conservation and enhancement of natural resources and ecosystems.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

3.3. The creation of BHS may not put any restriction on the prevailing any religious, cultural and livelihood related practices and the usages of the given communities, unless they themselves impose any restriction.

4. **Definition and criteria: What shall constitute a BHS?**

4.1. "Biodiversity Heritage Sites" (BHSs) are well defined areas that are unique, ecologically fragile and biodiversity refugee ecosystems. The BHSs are endowed with richness of wild as well as domesticated species or intra-specific categories, high endemism, presence of rare and threatened species, keystone species, species of evolutionary significance, wild relatives / ancestors of domestic / cultivated species or their varieties. These areas can also of fossil-beds represented and having significant cultural, ethical or aesthetic values and are important for the maintenance of cultural diversity, with or without a long history of human association with them.

4.2. Areas having any of the following characteristics may qualify for identification and notification as BHS.

a. Areas that contain a mosaic of natural, semi-natural, and man-made habitats spread over terrestrial, coastal and inland and marine, which together contain a significant diversity of life forms.

b. Areas that contain significant domesticated biodiversity component and /or representative agro-ecosystems with ongoing agricultural practices that sustain this diversity.

c. Areas that are significant from a biodiversity point of view as also are important cultural spaces such as sacred groves/trees, sacred waters and sites, or other large community conserved areas.

d. Areas including smaller ones, but offer refuge or corridors for threatened and endemic fauna and flora, such as community conserved areas or urban greens and wetlands.

e. All kinds of legal land and water uses whether government, community or private land could be considered under the above categories.

f. As far as possible, those sites may be considered which are not covered under Protected Area network under the Wildlife Protection Act 1972 as amended.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

g. Areas that provide habitats, aquatic or terrestrial, for seasonal migrant species for feeding and breeding (fresh- watered or saline).

h. Areas that are maintained as *in-situ* preservation plots by the research wing of Forest department, Fisheries departments in case of coastal, inland and marine habitats, Universities, Research Institutes, etc. with sufficient conservation heritage value.

i. Medicinal Plant Conservation Areas and Areas that are present with crop wild relatives. (All such areas need to be the *in-situ* habitats).

4.3. Since the biodiversity significance of a site is the main consideration for declaring it as a BHS, there are no limits on the total land area of the site.

5. Identification and notification of Biodiversity Heritage Sites

5.1. Other than BMCs, the BHS proposals can be triggered/initiated by various stakeholders as Proposers, such as, local rural communities, local educational institutions, research institutions, line departments (especially Agriculture, Horticulture, Animal Husbandry, Fisheries, Forest, etc.), the Technical Support Group (TSG) Members constituted by KSBB for providing technical support to BMCs or local Non-Governmental Organisations, etc.

5.2. In case of BHS proposals initiated / submitted by any other stakeholders other than BMCs, KSBB may seek the opinion of the respective BMC(s) and the Local body prior to take further procedures on BHS declaration.

5.3. Any of the BHS proposals shall be considered by KSBB only after getting the consent from the concerned BMC subject to the approval of respective Local Self Government Institutions.

5.4. **Consent from the land owner:** If the proposed site is under the private ownership, a consent letter from the owner is necessarily submitted by the proposer/ BMC along with the proposal itself. A letter of consent or proper approval from the relevant authority is also applicable for the land owned by PWD, Revenue, Devaswom Boards (in case of sacred groves), etc.

5.5. Public discussions/ meetings must be encouraged amongst the local bodies, local community, grama sabhas, urban ward committees, and other relevant local institutions, regarding concrete proposals for declaring BHSs in their area, including the implications such as possible restrictions on resource use; a full

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

attempt to be made to bring on broad various sections of society with gender and social representation, in such discussions.

5.6.Soon after the public meeting the BMC shall submit the documents like boundary demarcation sketch and ownership certificate of the proposed site from Revenue department, Non-liability certificate from the LSGI and Revenue department, documents on pending land disputes, if any etc. to the KSBB.

5.7.**Executing agreement with land owner:** Upon receiving approval in the public meeting, the BMC shall execute an agreement with the landowner, in the prescribed format provided by the KSBB, in cases involving private land. Such agreement must be completed prior to initiating further procedures for the declaration of the BHS.

5.8.Based on the suggestions and objections raised in the public meeting, a team (BHS Study Team - BHSST) may be constituted by the BMCs/ KSBB in consultation with the local bodies for conducting studies focusing the ecological, taxonomic, cultural and social aspects of the site for getting a clear understanding of the BHS. The team (BHSST) would include the following members (not exceeding 12 individuals) with one member preferably from the local community selected to head the team:

i. Convener / Coordinator of the respective BMC.

ii. Knowledgeable or experienced women & men representing all socio-economic groups of the concerned communities, nominated by the relevant rural/urban local bodies.

iii. One or more NGOs/ institutes focusing on ecology / conservation and familiar with the flora and fauna of the proposed BHS.

iv. One or more NGOs/ institutes working on social (gender, livelihood, etc.) issues.

v. One or more NGOs/ institutes focusing on agriculture.

vi. Representatives of district level TSGs constituted by KSBB.

vii. Taxonomists in flora and fauna from nearest College/ University/ Research Institutions/ local experts/ citizen scientists.

viii. Land owner or the member suggested by the owner (in case of private land/ land owned by PWD, Revenue, Devaswom Boards, etc.).

ix. District Coordinator of Kerala State Biodiversity Board.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

5.9. The above team (BHSST) shall conduct a study (over a period of 3 months- most probably at the beginning, middle and end of a year) in consultation with the concerned community irrespective of occupation, gender or social strata. The study on the following aspects needs to be carried out with the use of PBRs, PRA, participatory mapping, and other possible tools that are considered appropriate by the concerned communities. The study may include:-

i. History of the proposed site, ownership/ rights including Common Property Resources (CPRs), administrative control and land and resource use.
ii. Current status of the proposed site ownership, tenurial status of and access/ rights to CPRs, disputed claims over the proposed site, if any.
iii. Community composition, character, socio-economic and gender differentiated dependence on the resources and demographic profile.
iv. Existing institutions, their characteristics, rules and regulations governing natural resources, and access to decision making by marginalized sections including women.
v. Ecological profile of the proposed area, critical wildlife, including fish life in case of coastal and marine systems and agricultural biodiversity values, and threats and pressures to the biological diversity, if any.
vi. Use of the area as the corridor or refugia for the wild animals, migratory fish, birds or any other use for the wildlife, if any.
vii. Cultural (including agricultural) practices followed by the communities affecting the biodiversity (whether positively or negatively).
viii. Scope of livelihood and income generation (including from resource use, community-based ecotourism, etc) in the area.
ix. Impacts of restrictions, if any, on people and on the biodiversity.
x. Identifying whether any person or section of a people is affected economically by declaring the proposed site as BHS.

5.10. Report of the study may be submitted by the BHSS team to the BMCs and the local bodies for submitting it to the KSBB along with the proposal in the prescribed format (**Annexure I**) for declaring the BHS, duly authorized by the respective Range Forest Officer (RFO) as per G.O. (Rt) No.19/2019/F&WLD dated 16.01.2019.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

5.11. On receipt of the study report and proposal submitted by the BMC / local body, KSBB with the approval of the Board, shall move for issuing a preliminary draft notification for declaring the BHS in an appropriate manner.

5.12. Draft notification for declaring the BHS may be made at the State level by the Government within a period of **45 days** after receiving the proposal from KSBB in an appropriate manner.

5.13. The KSBB and the BMC shall ensure wide media coverage on draft notification by publishing in the local media inviting suggestions and objections (within 30 days from its publication) from the interested parties/stakeholders, particularly in case of lands owned by communities and individuals.

5.14. After 30 days of the draft notification of the BHS, the BMC in association with the relevant local body shall conduct a Public Hearing where all details about the BHS should be placed and the local community should be taken to confidence assuring that by declaring the BHS their traditional rights and privileges will not be affected.

5.15. Based on the decisions in the Public Hearing, KSBB shall recommend for the final notification of BHS to the State Government.

5.16. On declaration of the BHS, KSBB may write to NBA and all the concerned Government departments announcing the establishment /notification of the BHS..

5.17. **Compensation or Rehabilitation:** In the event that any individual or section of a people is economically impacted by the notification of the BHS, the respective BMC or local body shall provide compensation or rehabilitation in accordance with the applicable government norms. Such individual or section of a people shall be identified by the BHS Study Team and must be explicitly documented in the study report, as well as in the proposal to be submitted to KSBB, as stipulated in Para 5.11.

5.18. **BHS Notification process to be shortened in special cases:-** While the above process is desirable in all situations, it should be noted that in many situations communities may not be in a position to follow them in view of the urgency for declaration as a BHS to ward off a threat, or for other reasons. In some cases proposals may be coming from a community that has already a proven track record of conservation, and urgently requires the BHS status to consolidate

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

its position. In such situations, the requirement for these detailed studies may be waived for the purpose of the notification, but should be applied subsequent to the notification and no relocations and restrictions to access will be declared till then other than what the community is already imposing upon itself.

However, the necessity of giving a period of 30 days after draft Notification (Para 5.13.) and joint sitting with all stakeholders (conducting Public Hearing) before the final recommendation to the government should be followed.

(The above mentioned steps involved in the process of identification and notification of BHS is shown as a flowchart in **Annexure II**).

6. **Ownership and Incentives on BHS area:**

6.1. The ownership of the proposed BHS area, in the case of terrestrial sites (whether private or public), shall remain unchanged even after the declaration of the site as a BHS. However, no activity that could adversely affect the biodiversity or conservation priorities of the site shall be permitted within the BHS area without the prior written consent of the BMC and the BHS Management Committee.

6.2. Conservation and Management of the BHS shall be vested with the respective BMCs and Local Self Government Institutions.

6.3. All revenue documents, maps, and other relevant records pertaining to all notified BHS shall be maintained by both the BMC and KSBB.

6.4. In case of private land/ areas of significant biodiversity importance (for example, Sacred groves/ Serpent groves/ Mangroves, etc) identified/ proposed for BHS declaration, KSBB/ BMC may consider such proposal only after obtaining the voluntary consent from the land owners. Furthermore, the ownership rights of the owners in these areas shall remain unaffected by the declaration of the site as BHS.

6.5. If the owners are willing to transfer the ownership of BHS after its declaration, the transfer of ownership shall be legally effectuated to the respective BMC or the elected local body.

6.6. No area shall be considered for declaration as BHS without the prior voluntary consent of the land owners or the local community, obtained without any form of force or coercion.

6.7. **Incentives on BHS:** For private lands declared as BHS, the landowner, as the custodian of the BHS land, shall receive an annual lump sum payment as

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

incentives. The amount of such incentives shall be specified in the agreement executed between the BMC and the landowner, as provided in Para 5.7. The incentive amount shall be determined by the BMC and the elected local body.

6.8. The expenditure for providing incentives to land owners of private lands shall be incorporated into both the BHS Management Plan and Annual Plan of Operation.

7. Management of BHS:

7.1. The BMC which in addition to their duties defined in the BD Act may also take care of the management of each BHS. Wherever the BHS extends to more than one local body, the management of the BHS shall be the responsibility of the BMCs of the respective local bodies.

7.2. For giving a handhold support to BMCs in BHS Management, a BHS Management Committee shall be constituted by the respective local body in consultation with KSBB. The tenure of the Committee shall be for three years.

7.3. The committee responsible for the management of the BHS may include representatives of all sections of local communities, and in particular those most dependent on the natural resources as also those who have been traditionally conserving and sustainably managing the area other than the officials from the line departments.

7.4. The BHS Management Committee shall comprise member from the following categories:

- Chairperson – BMC Chairperson
- Vice Chairperson – Standing Committee Chairperson of the respective local body in which the Working Group on Environment Protection, Biodiversity Management, Climate Change, and Disaster Management has been constituted.
- Convener – Member Secretary of the respective BMC
- Members:
    - All the BMC Members.
    - Elected member (s) of the respective ward(s) in which the BHS is situated.
    - Respective officials at the local level from all the line departments like Agriculture, Forest, Fisheries, Animal Husbandry, Tourism, Revenue, etc. based on the nature of the BHS area.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

- Land owner or the member suggested by the owner (in case of private land/ land owned by PWD, Revenue, Devaswom Boards, etc.)
- 2-3 Knowledgeable or experienced women & men representing all socio-economic groups of the concerned communities, nominated by the respective Grama Sabha/ Ward Sabha.
- Representatives of district level TSGs constituted by KSBB.
- Taxonomists in flora and fauna from nearest College/ University/ Research Institutions/ local experts/ citizen scientists.
- District Coordinator of Kerala State Biodiversity Board.

7.5. **BHS Management Plan (BHS-MP) and its duration**: It may be the responsibility of the BMC/BHS Management Committee to prepare and implement a Management Plan for the BHS (BHS-MP) which should cover a period of five to ten years and shall have Annual Plan of Operations culled out from the 5 year or 10 year BHS-MP.

7.6. **Meetings of the BHS Management Committee:** BHS Management Committee shall convene meetings at least twice in a year and conduct periodic review on implementation of BHS Management Plan (BHS-MP) and appropriate modifications shall be made in the BHS-MP, if necessary and all such modifications must be intimated to the KSBB with the approval of BMC and the local body.

7.7. **Vetting and Approval of BHS-MP:** The draft BHS-MP prepared by the BHS Management Committee in consultation with the respective local body shall be vetted and approved by KSBB. .

7.8. **Involvement of State/ District Administration:** BMC and the elected Local Self Government Body have to ensure constant liaising and integration of BHS-MP with State, District and Block level administration and planning process. It shall enable optimum facilitation and funding by relevant government agencies through integration of various on-going schemes/plans into the BHS-MP. This shall also help in getting much needed human, technical and financial resources for the management of BHS.

7.9. **Special Focus on Supporting Livelihood and Income Generating Options through BHS:** Value of BHS can be maximized and sustained if the biodiversity

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

richness/other values of the BHS are enhanced leading to support sustainable livelihood means. It could be through ecotourism, fishing, value added services, and other such income generating programmes.

7.10. **No project/activity likely to be implemented by the government or any other agency shall be permitted in the BHS area without the consent of the BMC and the BHS Management Committee.**

7.11. Generally no restriction is likely to be placed on the community on the existing utilization of resources from the proposed BHS.

7.12. Restriction in form of regulating the use of the resources may be warranted in some cases and such restriction may be totally voluntary on the part of community.

7.13. The management structure and utilization of resources for BHS notified on Government forest areas and other government owned areas also shall be determined by the BMC and BHS Management Committee. In such cases, the authorized officials (one or two) from respective departments of the State Government should be included in the BHS Management Committee.

8. Components of the Management Plan of BHS:

8.1. A map of the BHS with clear administrative boundaries as notified.

8.2. The status of ownership (include details on incentives to be given as per Para 6.7).

8.3. The current land-use and water-use patterns, conservation related practices and beliefs, and the dependence of local communities.

8.4. Major Biodiversity in the area and their status as endemic, threatened, endangered or vulnerable species and genetic stock along with the use value of such resources.

8.5. Whether a waterfowl refuge during winter, breeding place for water birds or corridor for any wild animals or migratory route of fish.

8.6. The type and quantum of resources being used by the local community and their role / importance in the domestic economy as also the average income from them in situations where they are marketed. Any shift in the pattern of utilization during the past 10 years. If so the reason for the same.

8.7. Authentic data on the flora, fauna and natural resources in the area.

8.8. Details of projects, if any, in the area under any government/ international schemes.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

8.9. The suggestions, if any, from the local communities for the improved conservation and management of biodiversity, and the betterment of the livelihood by using natural resources and ecosystem services.

8.10. Threats, present and potential if any, to the BHS.

8.11. Management prescription separately for conservation and, sustainable use of bio-resources to enhance the livelihood of the local community.

8.12. A rough projection of the expected outcomes of setting up the BHS, including ecological and social/economic benefits (including, where relevant, estimate of the income expected of on completion of the project).

8.13. Estimated time frame for completion of each component of the plan.

8.14. The Management Plan may also be integrated into the district level planning process, to enable optimum facilitation and funding by relevant government agencies.

8.15. Management plan may be periodically reviewed (every 3-5 years) and modified appropriately, if necessary by the BHS Management Committee in consultation with BMC and local body. Such modifications shall be brought to the notice of KSBB and all stakeholders before implementing the same.

9. Monitoring of BHS:

9.1. There may be a State-level Monitoring Committee for each BHS constituted by KSBB.

9.2. The State level BHS Monitoring Committee shall comprise the following chosen out of knowledgeable individuals in the field of conservation of wild and domesticated biodiversity, and related socio-economic aspects, from the following categories:

9.2.1. Chairperson of the District Biodiversity Coordination Committee (DBCC) constituted in each district as per G.O.(Rt.)No.2550/2022/LSGD dated 20.10.2022 may act as the Chairman of the Monitoring Committee, the Member Secretary of KSBB may act as Secretary and the Convener of DBCC (District Planning Officer) may also be the convener of the Monitoring Committee.

9.2.2. All the official members of the DBCC.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

9.2.3. Chairperson, Member Secretary and Convener of respective BMCs.

9.2.4. Elected representative(s) of the ward(s) in which the BHS is located.

9.2.5. An expert having knowledge and experience in the field of forestry/wildlife/agro-biodiversity/ aquaculture management or in the area relevant to the particular BHS,

9.2.6. A member of the BHS Management Committee concerned

9.2.7. A representative from Revenue Department.

9.3. The State-level Monitoring Committee shall monitor the implementation of management plan periodically (at least twice in a year) and submit a report to the KSBB indicating clearly the extent (in qualitative and where possible quantitative terms) of achievement under each component of the Management Plan and recommendations for improvement.

9.4. The tenure of the Monitoring Committee shall be three years.

10. Finance for BHS Management :

10.1. Once the BHS is notified by the State Government, the NBA (National Biodiversity Authority) may support the initial establishment of BHS financially by allocating adequate funding support as seed money through KSBB. Simultaneously, the financial requirement of BHS may be included in the annual budget of the local body. The State Government/ KSBB may also allocate adequate seed money to each BHS on its notification through BMCs.

10.2. **Earmarked money for BHS Management Plan (BHS-MP)**: There should be specifically earmarked funds or schemes designated for BHS declaration, management and monitoring by the respective local body and KSBB. The funds earmarked by KSBB would subsequently be transferred to concerned BMC based on their proposal on Annual Plan of Operations for the execution and implementation of BHS-MP.

10.3. **Mainstreaming BHS-MP:** The BHS-MP has to be mainstreamed with other existing Plans at state/district/ block and Gram Panchayat/Municipal/ Corporation level for technical and funding assistants. The line departments may be encouraged to integrate relevant part of the BHS-MP in their action plan; for this MoU may be signed with concerned authority by the BMC.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

10.4. The existing/new interest accruing savings account maintained by BMC as Local Biodiversity Fund (LBF) of the BMC constituted as per Section 43 of the Biological Diversity (Amendment) Act 2023 is authorized to receive all the funds earmarked by the local body and financial assistance received from NBA, KSBB, State/ District/ Block level administration or any other source for the management and monitoring of the BHS. The accounts maintained by the BMC shall be audited and reported along with the technical report of the respective BMC annually as per the rules and as done in case of Local bodies. .

10.5. **Income from BHS:** The income accrued from the Biodiversity Heritage Site (BHS) through the implementation of various programmes and projects by the Biodiversity Management Committee (BMC) and/or the BHS Management Committee shall be consolidated into the Local Biodiversity Fund. The BMC shall be responsible for making appropriate determinations regarding the utilization of such funds for the effective management and conservation of the BHS.

In instances where the BHS is situated on land owned by private entities or Devaswom Boards (in the case of sacred groves), a specified portion of the generated income (other than the incentives outlined under Para 6.7.) shall be allocated to the respective landowner for the upkeep and maintenance of the associated infrastructure and facilities pertaining to the declared site. The percentage of income to be so allocated shall be determined by the BMC and explicitly stated in the agreement to be executed between the BMC and the landowner, in accordance with Para 5.7.

These are only model guidelines framed based on the guidelines of NBA after consulting various experts and incorporated suitable modifications but are within the spirit and frame work of BD Act (Amendment 2023) and the Kerala Biological Diversity Rules, 2008.

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

Annexure I

FORMAT FOR SUBMITTING PROPOSAL OF BHS (By the Local bodies/ BMCs/ Relevant Community)	
1.Geographical location of the proposed site	
a) Name of the proposed site/ BHS	
b) Name of the Local body / BMC in which the proposed site belongs	
c) Area of the site (in Sq. Km)	
d) Location (Map to be enclosed)	
e) Maps/ Sketch showing boundary of proposed area (issued by the Revenue Department)	
2.Legal Status of the Proposed Area	
a) Ownership (concerned department if government land & name of the private institution/ local community, in case of non-government land)	
b) Disputes if any	
c) Details of access rights if any (e.g. firewood, medicinal plants, etc.)	
d) Significant cultural practices followed in the area	
3.Justification for proposing the site as BHS	
a) Significance of the area (ecological, social, cultural, economic, etc)	
b) Main purpose of the proposal for BHS	
c) Preliminary ecological profile of the area	
d) Benefits of declaring the proposed area as BHS	
4.Present status of the area	
a) Existing threats of the area	
b) Present status of conservation	
c) Pressures on the site • Encroachment, Agriculture, Grazing • Environmental pressures, Eco tourism	
5. Whether any person or section of people is identified economically affected by declaring the proposed site as BHS? If yes give details.	
6. Existing site management plan if any	
7. Study period of BHS study team (Report must be enclosed)	
8. Signature & Seal of the BMC/ Local body	
9. Date of Submission	

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

Annexure II

Flowchart
Steps in Identification and Notification of BHS

Submission of proposal by the BMC & Local Body or the Approval of the proposal by the BMC & Local body proposed by any of the stakeholders.

↓

Conducting Public discussions with the local community and all the stakeholders and dissemination of information related to proposed BHS by the local body, BMC & KSBB.

↓

Constitution of BHS study team (BHSST) (12 members) based on the decision of public meeting. (Also execution of an agreement in the prescribed format of KSBB with the land owner by the BMC in case of private land).

↓

Study by the BHSST and submission of the report along with proposal in the prescribed format to KSBB through respective +BMC/ Local body (within 3 months).

↓

Review of the report/final proposal by KSBB and with the approval of the Board, submit the proposal to the Goverment for Draft notification.

↓

Draft notificatio by the Government (within 45 days) & dissemination of the matter among the public by the BMC/ KSBB.

↓

Public Hearing (After 30 days of draft notification)

↓

Recommendation by KSBB to the Government for final notification

↓

Announcing the declaration of the BHS to NBA & all the concerned departments/ institutions.

PUBLISHED BY THE SUPERINTENDENT OF GOVERNMENT PRESSES
AT THE GOVERNMENT CENTRAL PRESS, THIRUVANANTHAPURAM, 2026

This is a digitally signed Gazette.
Authenticity may be verified through https://compose.kerala.gov.in/

Digitally signed by V JAYAKUMAR
Date:2026.06.17 06:52:57 +05:30